

Kuruluşu: 1934

NÜSHASI: 50 Krş.

Yıllık abonesi :
Türkiye 5 L. T.
Yabancı yerler 10 T. L.

Adres :

İş Mecmuası

İstanbul — Beyazıt 16

(İŞ VE DÜŞÜNCE)

Türkiye Harsî ve İctimaî Araştırmalar
Derneği tarafından neşrolunur

Aylık Felsefî, İctimaî ve İktisadî İlimler Mecmuası
Revue Turque des Sciences Sociales et Économiques
Turkish Review of economic and social sciences
Türkische Monatsschrift für Geisteswissenschaften

Abonnement d'un an :

Turquie 5 L. T.
Etranger 10 L. T.

ADRESSE :

Revue de l'Action

İstanbul — Beyazıt, 16

Sayı: 171

1 — Kasım — 1955

Cilt: XX¹

Numéro: 171

1—Novembre — 1955

Année: XXI

KONUŞMA :

İki Örnek mütefekkir ve Bir Antinomi

Geçen sayımızda ölmüyen ölümlerle meşgul olmayı, dirilerle ve dirilerin hâdiseleri ile uğraşmaktan daha faydalı bulduğumuzu söylemiştik. Bu harekete bu nüshada da devam ediyoruz.

İki örnek mütefekkir. Birinin 31. inci ölüm yılı, öbürünün 8. inci. Birbirlerine yan baktıkları söylenir. Bu, pek cahilâne bir mütalâadır. Ancak doktrinleri, dünya ve cemiyet görüşleri, iki ezeli fikir çeşmesinden su içenler gibi, birbirinden ayrı. Bu iki görüş bir «antinomi» teşkil eder: **Ferd ve Cemiyet antinomisi.**

Kültür tarihi, bunu Eflâtun ve Aristo ile başlatır: Cemaat, Devlet mi, Ferd veya ferdler mukavelesine dayanan cemiyet mi? Birincisi sosyalizme, ikincisi anarşizme kadar gider. Bizim isimlerini andığımız iki mütefekkir bu kadar iler; gitmemişlerdir. Birinde sadece; kolektivitencilik, millî bir renk altında, diğeri de ferdiyetçilik iktisadî ruh ve zihniyet hâlesi içindedir. Bu iki

örnek, ahlâk ve karakter iti. bariyle de örnek mütefekkir; Z. Gökalp, Prens Sabahaddin' dir.

Bugünkü Türkiye, her zaman ve her insan topluluğunun ideolojilerini teşkil eden (Devamı 146 da)

İçindekiler

İÇİNDEKİLER
SOMMAIRE

İKİ ÖRNEK MÜTEFEKKİR
Deux Penseurs Turcs

İ. Ş.

ZİYA GÖKALP'A GÖRE
İSLAM HUKUKU

Le Droit Musulman selon

Z. Gökalp

TARIK ÖZBİLGİN

SABAHADDİN BEY'E DAİR
Au sujet de P. Sabahaddin

REFİ CEVAT

PROF. FİNDIKOĞLU'NUN
BİR ESERİ

O. PROF. M. Ş. TUNÇ

SABAHADDİN BEYİN FİKİRLERİ

Les idées de Sabahaddin Bey

MUHTAR YAZ'IR

Z. GÖKALP'E GÖRE DİN

La Religion selon Z. Gökalp

FAİK GÖZÜBÜYÜK

Z. GÖKALP MÜZESİ

Musé de Z. Gökalp

R. AYHAN

SABAHADDİN BEY'İN ÇİĞİRİ

Doctrine vivante de

Sabahaddin Bey

C. O. TÜTENGİL

TARİH ŞUURUMUZ VE

AMERİKAN ALİMİ

K. K.

OLUPBİTEN ŞEYLER:

ALİ NÜZHET

C. O. T.

Açık Mektup — Hüseyin Cahit

Hakkında — Z. Gökalp'ın Muha-

kemesi — T. D. K. Tebliğleri —

Rossi'nin ölümü — Z. G. a dair

Ziya Gökalp'in Hukuk Sosyolojisi ile Alakalı Etüdlerin Tahlili

Yazan:

TARIK ÖZBİLGEN

Bu sırada İslâm Hukukundan bahsedildiğini görüyoruz. Üniversitede İslâm Hukukuna ait dersler veriliyor. Parlâmento'da da bahsi geçmiş. Fakat asıl ilmi ve millî mes'ele ne? Bu hususta muharrirlerimizden Tarık Bey bize Z. Gökalp'i tanıtmak ve düşünmeğe dâvet etmek istiyor.

— I —

ZİYA GÖKALP'İN

FIKİH HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

İçtimaî nizamı temin eden kaideler arasında da dinî mahiyet taşıyanlara da yer verilmesi zarureti, sağlam esaslar üzerine müesses bir millî birlik idealine sahip Türk içtimaiyatçısını, İslâm hukukunun muasır cemiyet nizamı ile bağdaştırılması yollarını taharriye sevkemiş bulunmak. tadır. Mütefekkir, mevzuun tetkikine insan amel lerinin iki bakımdan ele alınabileceği; mütalâası ile girmektedir.

Bunlardan birincisi, meselenin «nef'i ve zarar» zaviyesinden incelenmesi olup bu tarz bir gaye takip eden ilimler «tedbir» ismini taşırlar. Beşerî hattı hareketlerin «hüsün ve kubuh» olarak mütalâasını deruhte eden ilme ise, İslâm âleminde «fıkıh» adı veriliyor. Bu şekilde asıl ve geniş manasıyla ele alındığı takdirde fıkıh, dünyevî olduğu kadar uhrevî sahaya da şamil esasları ihata edeceği cihetle, ibadat ve hukukî muameleleri birlikte muhtevi bulunur. Bununla beraber tabirin son zamanlarda, İslâm hukuku ile müteradif bir istimal tarzına büründüğü müşahede olunmaktadır. Ahlâkî fiillere, beşer hareketlerinin ahlâk yönünden kıymetlendirilmesine gelince ahlâk, ibadat ve muamelâtın vicdanî safhasından ibaret bulunduğu cihetle, bunlara fıkıh sahasında müstakil bir mevcudiyet bahşolunmamıştır.

Amelin nef'i ve zarar olarak kıymetlendirilmesinde müracaat olunacak merci, tecrübeye müstenit akıldır. Mesele «hüsün ve kubuh» sahasında ele alındığı takdirde, Mutezile mezhebinin görüşleri hilâfına, bu tarz bir neticeye varmak

imkânı mevcut görülüyor. Bu halde «iyi» nin, «faydalı»ya müncer olması gibi hatalı bir görüş meydana gelecektir. Halbuki düşünülecek olursa fayda, iyiliğin sebebi değil, bir neticesi olarak belirir. Bir misal olmak üzere şapka inkilâbımızı göz önüne getirirsek burada şapkanın ucuz veya sıhhi olması gibi herhangi bir fayda mülâhazasının değil, millî bir iyilik teşkil etmesi sebebinin mevcudiyetini görürüz. Vatan, yahut sancağa karşı beslenen hisler nazara alındığında da iyi ve faydalı aiasında bariz bir farkın bulunduğu kolayca ortaya çıkar. Böyle bir tefrike yer verilmeyecek olursa vicdan yerini müdebbireye, ahlâksa hıfzıssıhha ve iktisada bırakacaktır.

Şeriat, beşerî fiillerin «hüsün ve kubuh» zaviyesinden değerlendirilmesini temin zımında nas ve örf olmak üzere iki kaynağa müracaat lüzumunu kabul etmektedir. Ameller nassa göre vacip ve haram, örfe göre ise maruf ve münker gibi hükümlere tâbi olup bu hükümler haricinde kalanlara mübah denilir. İslâmî naslar arasında dünyevî hususların tanzimine müteallik kaidelerin büyük ölçüde yer almış bulunması, bunlarla örfün aynı mevzuun tanziminde birleşmelerine imkân vermektedir. Böyle bir vaziyette ise, ilâhî hükmün bir tezahürü bulunan «vacip ve haram» ile «içtimaî vicdanın tahsin veya takbih edeceği ameller» olan «maruf ve münker» müvacehesinde herhangi bir intibaksızlığın zuhuru ihtimali mevcuttur. İşte mes'ele, bu intibak yokluğunun izalesi mevzuunda carî usullerin değerlendirilmesi ile islâmî esasların muasır Türk içtimaî hayatına tatbiki imkânlarını ortaya koymaktır.

İlk olarak nassın şümül sahası haricinde kalan hususlarda İslâmiyetin örfe tamamen itibar göstermesi itiraz kaldırmaz bir hakikattir. İlahî iradenin sarahaten belirlediği hükümler ise «layettegayyür» bulunmaktadır. Bununla beraber «örf ile amel, nas ile amel gibidir» mealinde bir hadîs-i şerif de mevcuttur. Bu durum karşısında bazı fakihler şu tarz bir hal şekli ittihaz etmişlerdir: Eğer nas, örften müstakil bir mahiyet ta-

(Baştarafı 145 te)

Bu «antinomi»den, «Ferd ve Cemiyet antinomisi, tek ve kitle çatışması»ndan hangisine değer veriyor? İdeologu,

feylesofu, sosyoloğu var mı?

Bu neviden suallerin cevabı yoktur. Cemiyetimizin fikir bilançosuna bakarsanız, Z. Gökalp ile P. Sabahaddin'in böy

le kurak ve çorak çevrede nasıl ortaya çıktığına şaşarsınız. İki yıldız ki nerde ise müstesna iki kuyruklu yıldız sayıp geçeceğiz!

I. Ş.

şıyor, bilfarz örfü ilga edici bir gaye ile vazedilmiş bulunuyorsa artık örfün tatbikine imkân kalmaz; böyle olmayıp ta örften mütevellit, yani örfün mevcudiyetini teyit eder bir mahiyet taşıyorsa örfün tatbikine cevaz vardır.

Bu suretle örfün, islâm hukukunda, nasla âdem-i tearuz halinde mutlak çatışma durumunda ise mukayyet olmak üzere bir tatbik kabiliyetine sahip bulunduğu teayyün etmektedir. Aynı zamanda «hüsün ve kubuh, zihincilerin düşündüğü gibi ferdi ve aklî değil, mefkûrecilerin düşündüğü gibi fevkelakıl ve içtimâidir.» Bu bakımdan bilfarz ailenin, tarihin muhtelif devirlerinde geçirdiği; safhaların her birine aynı ahkâmın tatbikine imkân bulunamaz. Bu izahata müsteniden neticede şunu sövlevehabiliriz ki. İslâmiyette biri ezeli ve ebedî bir değere sahip bulunan, diğeri ise zaman ve mekân içinde sosval muhitin tekâmülünü takip eden iki nevi şeriat vardır: Naklî şeriat ve içtimâî şeriat.

— II —

ZİYA GÖKALP GÖZÜ İLE İSLÂMİYETTE USUL HUKUKU

Hukuk kaidelerine havatîvet, dinamizm vermek gavesini güden usul hukuku tekniği, «ahkâm-ı fikhivenin nusudan ne suretle istikak ve teferrü» ettiğini göstermeye matuf olmak üzere islâmiyette de «usul-ü fıkıh» ismi altında bir mevcudiyete sahip bulunuyor. Görüldüğü üzere bahis mevzuu ilim subesi islâm telâkkisinde, tamamen nassî bir zaviyeden ele alınmış durumdadır. İslâm hukuku, içtimâî hayatın bizatihî ifadesi olan örfü de pozitif bir hukuk kaynağı şeklinde muhafaza evlemekten aslâ vareste kalmamıştır. Bu bakımdan naslardan kaide istihracına matuf gavretlerin hacim ve muhteva itibarıyla, mükemmel deneyecek derecede ilerj etmiş olmasına mukabil, aynı usulün örf sahasında hiç işlenmemiş bulunması, herhalde içtimaiyatın müşbet bir ilim hüviyetiyle ortaya çıkışına oldukça yakın bir mazide rastlanması ile alâkalıdır. İşte bundan dolayı «örf hakkında da böyle ihtimamkârane tetkikleri yapılması», «örflerin zümrelere göre nasıl değiştiğini ve sonra zümrelerin tahavvül ve tekâmülünün fıkıh üzerinde ne gibi tesirler icra ettiğini gösteren içtimâî bir usul tedvinine tesehbüs» vazifesi ancak zamanımıza ait bir imkân mahiyetini taşımaktadır. «Her cemiyetin carlı hukuku, hakiki kanunu, hayatının mahasselesi olan örfünden ibaret» bulunduğu cihetle, bu imkân aynı zamanda bir zarureti de ifade eder.

Meydana gelişimin ilk zamanlarında islâm cemaati, hukukî ihtiyaçlarını temin mevzuunda sâdece Kur'an-ı Kerim'e müracaat ederdi. Ancak, vüs'ati gittikçe artan bir hakimiyet sahası tesisine müvazi olarak, Kur'an'dan istihraç olunamıyan mes'eleler hakkında diğerkaynaklara da basvormak lüzumu kendini gösterdi. Bunlardan bir tanesi de örftür.

Nitekim İmam-ı Mâlik, «Medine ahali'sinin içtimâî an'anesinin, sünnetin halk arasında münteşir bir sekli» olarak tetkikine cevaz verdi. İmam-ı Azam Ebu Hanife de örfün müstakil bir esas mahiyetinde nazara alınmasını muvafık görerek «Nâsın (insanların) ihtiyacına uygun olan cihetin kıyasa tercihi» mânasına gelen (istihsan) kaidelerini vazetmiştir. İmam-ı Ebu Yusuf bu hususta daha da ileri gitmek suretiyle örfün bazı ahvalde nassa müreccah bulunduğu mütalâasını ileri sürmektedir. Filhakika ona göre nasla örf arasında bir tearuz vukuunda şu tarz bir hal şeklinin ittihazı gerekir: Eğer nas, örften müstakil bir mevcudiyet gösteriyorsa nassa; yok eğer örften mütevellit ise örfte itibar olunur. Örfte ve içtihada kıymet vermeyen yegâne mektep, Davud bin Ali tarafında tesis edilmiş bulunan Zahiriye mezhebidir. Bu şekilde, hayatla alâkası bulunmayan bu mezheb de halk nezdinde herhangi bir itibara sahip olamamıştır.

İctihad, örfte intibak ihtivacından doğduğu gibi fıkıhın tevessüü de örfünkü ile beraber yürümüstür. Bu sebepledir ki fıkıhın tarihini yazmak için evvel emirde İslâm örflerinin bilinmelâzımdır. «İslâm şeriatı, semavî köklere mâlik bir tuba ağacıdır. Fakat bu ağacın hikmet-i vücudü dâvvevi bir feza ve muhitte yaşamak, içtimâî örflerden hava, hararet ve ziya alarak medenî ihtiyaçları tatmin etmektir». Ancak bu şartlar altındadır ki islâmî kaideler, beşerî sahayı tarzım edecek bir havatîvete kavuşabilecekler. «İslâm şeriatının kıyamete kadar bâki kalacağına iddia edenler, bu ağacın daima canlı kalacağına inanmak zdirarındadır.» İşte bütün bu izahlardan anlaşılacağı vech ile fıkıhın nassî olduğu gibi içtimâî bir usulü de vardır ve yukarıda işaret ettiğimiz üzere içtimaiyatın yeni teşekkül etmiş bir ilim olması, fakih ve içtimaiyatçıların el ele yürümele başarabilecekleri bu usulün tesisi vazifesini zamanımıza yüklemiş bulunuyor.

Bu mevzuda girişilecek ilk faaliyet, örfün haiz bulunduğu âdât, teamül, istimal (usage), an'ane gibi muhtelif şekillerin tarif ve tasnifi ameliesidir. Bundan sonra sıra örfün ahlâkî, hukukî, siyasî kısımları arasındaki farkların tes-

Prens Sabahaddin hakkında

Bu hitabe değerli muharrir Refi Cevat Bey tarafından P. Sabahaddin'in VIII. ci ölüm yılı münasebetiyle yapılan konuşmanın metnidir.

Bugün burada ne için toplandık? İdealist bir adamın yalnız nâmını tebcil için mi? Bence bizi buraya toplamağa ve beni huzurunuzda şu birkaç sözü söylemeğe sevkeden sebep sadece bu değildir. Biz, devası verilmeyen bir hastanın üfulü karşısında teessürümüzü tekrar etmek için de toplanmış bulunuyoruz. Hasta, üç kıt'aya yayılan Osmanlı İmparatorluğu idi. Ona şifabahş ilâcı vermek isteyen de bu uğurda son nefesine kadar uğraşan, didinen, çırpınan, bu emeli uğrunda saravını, refahını terkedip senelerce ihtiyarî menfalara katlanan ve nihayet verecek hiç bir şeyi kalmadığı için hayatını da vererek bu dünyadan gözü açık giden Prens Sabahaddin'dir.

Ben bu büyük adamı mektebin son sınıfında iken tanıdım.

1908 Mecrutiyet; ilân edilmişti. Mutlakiyeti idareye muhalif bulduklarından dolayı memleket haricine çıkanlar Ana yurda dönüyorlardı. Prens sabahaddin de babası Mahmut Paşanın cemanesini alarak İstanbul'a gelmişti. Onu ve gurbette vefatı dolayısıyla şehadet mertebesini ihraz ederek:

Men mâte gariben fakat mâte şehidâ (1)

beşaretine nail olan nâşını getiren vapur, limana girdiği zaman mühim bir transit merkezi olan limanda bütün vapurlar devamlı düdüklü sesleri ile baba ve oğlu selâmladılar. Bütün İstanbul muhteşem bir cenaze alayı ile Mahmut Paşayı hasretini çektiği Vatan toprağına kavuşturdu. Efkarı umumiyenin bu tezahüratı meşrutiyeti istihsal edenleri kuşkulandırdı mı? Yoksa her de-

bitine gelir. Bunu takiben de örfteki tekâmül ve tekâmüllerin tabii hâdiselerdeki gibi sabit ve zaruri kanunlara tâbi bulunup bulunmadığını taharrisi gerektir: «Avrupalı içtimaiyatçılar, mü sabih içtimai serait içinde bulunan muhtelif yerlerin örflerindeki en fer'î âdetler ve teamüllerin bile mümaselet-i kâmile» arz ettiklerini söyler. Bu hal, içtimai hâdiselerin muayyeniyet kanunundan müstesna olmadıklarına delildir (Dürkheim). «Bazı ulemamız tabii kanunları bir senedi ilâhî telâkki etmişlerdir. Bu telâkkiyi içtimai sahaya teşmil etmek his-i dimiye daha uygun düşmez mi?». Bu takdirde örf de ilâhî bir mahiyet kazanmış olacaktır.

virde olduğu gibi cehl, ilmin' tefevvukunu hazım mı edemedi? ne oldu?

Sabahaddin Beyin Karşısında sekter harcı ile örülmüş bir muaraza kalesi yükseldi. Onun memlekette tatbik etmek istediği; idare şeklini cehalet taşta tutuyordu, Prens Sabahaddin bütün ömrünü verdiği doktrinlerini izah için ilk defa Şehzade başında Fevziye lokalinde bir konferans verdi. Bu konferansta ben de bulundum. Karşımızda kenarı galone siyah elbise; ufak tefek bir adam vardı. Söze başladığı zaman sesinde dinleyenleri baştan başa sarsan bir sinir seziliyordu. Kelimeler onun lisanında büyüyor, ehemmiyet kesbediyor, mânalarını daha vuzuhla ifade ediyorlardı. Butalâkat şelâlesi o zaman için delikanlı ruhumuzu allak bullak etmişti. Verdiği konferansın mevzuu âdemî merkeziyet ve teşebbüsü şahsiye idi.

Ademî merkeziyet! Bu terkip neyi ifade ediyordu?

Ademî merkeziyetin, merkezî idarenin aksi olan bir idare şekli olması gerekti. O zamanlarda İmparatorluğu teşkil eden anasırın, kesif buldukları yerlerde kendilerine göre bir idare kurmalarına matûf olan âdemî merkeziyet, iktidarın hücumu ile memlekete karşı bir ihanet şeklinde gösteriliyordu. Cehalet bağırıyordu:

— «Ademî merkeziyet de ne demekmiş? Bu o kadar gayrı tabii bir düstüncedir ki insanın hilkatine mugayirdir. Vücudümüzde bütün uvuzlarımız, bir merkez olan dimağa bağlıdır. Onun beyinle olan alâkası kesilirse, o uzvun ne hükmü kalır?»

Fakat bu, sokak siyaseti münakaşasını gecmiyordu. Cehalet bunun ilmi bir sahaya dökülmesine aslâ yanaşmamıştır. Zira âdemî merkeziyet, merkezle alâkayı kesmek değil, bilâkis merkeze ilmi yollarla bağlanmaktı.

Meşrutiyet ilân edildikten sonra artık mutlakiyetin ve dolayısıyla merkeziyetin bütün rabitelerini elinde tutan Sultan İkinci Abdülmecid'in ince siyaseti ile yürüttüğü «idare-i maslahat» politikasına son verilmişti.

Memlekette bir «millet hakime» hakkı ortaya atıldı. Pek tabii olarak bu, diğer anasırda müteakabil hislerin, arzuların, temennilerin doğmasına sebep oldu. Mutlakiyet devrinin bir nişan bir rütbe, daha olmazsa merkezde bir memuriyetle idare ettiği rüesayı kuvvetle tutmak siyaseti görüldü. Halbuki tazyik daima infilâkı mucip olmuştur. «Pamuk ipliği siyaseti» tatbik edilemeyince onlar da bize bağlı olmak şartıyla lo-

kal bir idare ile kendi kendilerine idare ettirmek imkânının verilmesi bu koca imparatorluğun tuz buz olmasını önliyecek en makul ve en mantıkî bir çâre idi.

Fakat bunu kime anlatacaksınız?

Vaziyet ilimle cehilin muarazası değil, cehlin ilme taarruzu idi. Sonuna kadar âdemî merkeziyete bağlı olan Sabahaddin Bey ne iftiralara uğramıştır! Evvelâ Prens Sabahaddin 31 Mart hareket irticaiyesinin mürettibi olmakla itham edilerek hareket ordusu İstanbul'a girdiği zaman tevkif edildi. Bunda hiç bir sun'u olmadığı görülerek hareket ordusu kumandanı Mahmut Şevket Paşa tarafından tahliye edildi. O zaman ki sekter idareye mensup bazı şahsiyetler bunu adaletin bir tezahürü olarak hâlâ kabul etmezler ve prensin tahliyesini bir lutuf'u mahsus telâkki ederler! Ondan sonra taklîbi Hükûmet meselesinde Prens, ancak kaçabilmek suretiyle canını kurtarabilirdi. Mahmut Şevket Paşaya karşı yapılan sui kasitte yine onun iştiraki olduğu iftirasından çekinilmedi! Yalnız kendisi değil bütün onu takip edenler de türlü türlü zulme uğratıldılar. Bu durum zindanlarda, Sinop kalelerinde senelerce ömür çürüttüler, jandarma dipçigi önünde sürgünden sürgüne gönderildiler. Siyaset fırtınalarının her yıldırımını evvelâ Sabahaddin Beyle taraftarlarını vuruyordu.

— Aman memleket mahv oluyor! Ecdadımızın bize bıraktığı bu koca imparatorluk bir darbe ile dağılacak hale geldi. Onu bu felâketten kurtaracak tek çâre âdemî merkeziyetle yapılacak islâhattır.»

Dediği zaman:

— Vay vatan haini vay! Vilâyetlerimizi ta vaifi mülûk hâline getirecek!
diye cevap veriyorlardı.

Nihayet, zaman 1914-18 Dünya Harbi ile ağır balyozu Türk İmparatorluğuna indirdi. Her şey darma dağın oldu. Ademî merkeziyeti idare o zaman tatbik edilse idi... Yemen, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Suudî Arabistan, Filistin, Necid, Girit, Arnavutluk, Makedonya birer vilâyetimiz olarak kalacaklardı. Sabahaddin Beyin muarızları bundan müteessir olmadılar. Cehlin şu apoteozunu da göstermek cür'etine kalktılar:

— Zaten İmparatorluğu idare edemiyorduk. Bakımsız, ot bürümüş, etrafının duvarları yıkılmış bir bahçe içinde kocaman harap bir köşkün yerine bütün konforu cami, mini mini bir villamız olsun daha iyi!
dediler.

Prensi son zamanlarda gördüm. Yanmış ya lışının hizmetkârlar dairesini döşemiş orada oturuyordu. Bir gazete lüzumundan bahsedildi. Hiç

bir cesaretsizlik havası his edilmeyen edası ile:

— Azizim, dedi, böyle bir teşebbüs için ben de hiç bir nakdine yok!

Hakikaten öyle idi. Büyük ideali uğruna sata sata hiç bir şeyi kalmamıştı. Ademî merkezî yetim ne oduğunu bana Hindistan gösterdi. Yalnız hariciye, Harbiye ve Münakalât Vekâletleri bir olan bu muazzam ülkede bütün eyaletler kendi kendilerin idare ediyorlar ve her biri âdemî merkeziyet sâyesinde terakkinin kusovasına vâsıl oluyorlar.

Eyaletlerin münferit ilerleyişleri bir araya gelince Hindistanı yapıyor. Prens Sabahaddin, son menfasında fakrû zaruret içinde öldü. Ermiş, kurumuş, bitmişti. Akşamdan sabaha yiyeceği yoktu. Fakat gıdası, ideali idi. Hayata gözlerini kapadığı zaman yastığının altında bulunan elini çektiler. İnce parmakları birer çelik gibi kıvrılmıştı. Bu parmakları açtıkları zaman uğruna bütün varlığını feda eylediği ufak kıt'ata bir Türk Bayrağını, memleketinden, idealinden son bir hatıra olarak beraberinde götürmek istiyor gibi onu kavradığını gördüler!

(1) «Gurbette ölen, şehit sayılır» meâlinde arabça bir kelâm.

Yeni Neşriyat

Ziya Gökalp

Türkiye Muallımler Birliği Profesör Fındıkoğlunun (Ziya Gökalp) isimli kitabını neşretmiştir. Bu kitapta:

Ziya Gökalp ve muhtelif cereyanlar, Ziya Gökalp ve Müşteşrikler, Çığır açıcı olarak Ziya Gökalp, Ziya Gökalp'ta sistem ve iman, Ziya Gökalp ve aile isimleri, Ziya Gökalp'ı müdafaa, Ziya Gökalp ve Türkçülük, Ziya Gökalp ve fıkıh, Ziya Gökalp ve Hukuk Sosyolojisi, Aktualite olarak Ziya Gökalp, Ziya Gökalp ve Türkçülük, Ziya Gökalp ve Taşkışla, Ziya Gökalp ve meseleler, Ziya Gökalp ve psikanaliz, Ziya Gökalp ve Meseleler, Ziya Gökalp ve Lisan, Ziya Gökalp ve yedi eser, Ziya Gökalp ve Ali Nüzhet, Ziya Gökalp ve ilim Türkiyesi, Ziya Gökalp ve cereyanlar, Ziya Gökalp'ın bıraktığı meseleler, Ziya Gökalp ve Türkçülük aleyhtarlığı, Ziya Gökalp ve sınır şehirlerimiz, Ziya Gökalp ve hizmetleri, Ziya Gökalp ve meselelerimiz, Ziya Gökalp mektebi ve profesör Köprülü, gibi etüd ve makaleler bulunmaktadır.

Fiatı posta bedeli ile yalnız 325 kuruş olan bu resimli mühim kitaptan elde etmek isteyenler (Beyazıt, Posta kutusu: 16) adresine müracaat edebilirler.

PROF. FINDIKOĞLU'NUN

Ziya Gökalp

HAKKINDAKİ SON ESERİ

Yazan:

O. Prof. Şekip Tunç

Hakkında henüz etraflı bir tetkik yapılmamış olan Ziya Gökalp için münferid makale küliyatını teşkil eden bu eseri, beklenen araştırmaların bir başlangıcı sanıyorum.

Z. Gökalp, başını şaşmaz bir iman yastığına dayamış gibi daima sol tarafa eğmiş, mütevekkil ve sabırlı velileri andıran bu büyük adam, bütün hayatını, asmanın dağılmış üzümlerinde olmak isteyen bir salkıma benzettiği milletine bir «bağban» aramakla geçirdi. Onu olanca samimilik ve imanı ile kalbinde yaşattı. Kafasında işletti, emeli bir «mürşid-i kâmil» olma.

İkinci meşrutiyetin ilk yıllarında «Altın destan» ı ile bu emeli terennüm etmişti. Burada «millet yiğitlerini» arıyor ve soruyor: — Bakın yurd ne halde, vatan nerede? Sonra kendisine dönüyor, «gideyim arayım kârban nerede?» diyerek yola çıkıyor.

Çıkış o çıkış! Artık ne yokuş tanıyor, ne iniş. İngilizlerin «Asyanın centilmenleri» dediği büyük imparatorluklar kurmuş olan mayayı arıyor. Bu mayaya daha çocukluğunda vurulmuş, onu sinik bir «teba» haline getiren soysuzlaşmış hükümlanlığa daha mektepte isyan etmiştir. Baskı arttıkça ilk gençliğin heyecanı ile geçirdiği bir teessü ânında intihara kadar varıyor. Vakit-siz ölümü de beyninde kalan bir kurşun yüzünden değil midir?

İkinci Meşrutiyetin ilânından sonra bu me'yus çocuğun günü doğuyor. Hamiyetli, vatanperver zabitler istibdad idaresini yıkıyorlar. Batı medeniyetinin üstünlüğüne inanmış olan kahramanların bütün kurtuluş savaşlarına rağmen siyasî görüşlerinin her türlü vuzuh'tan mahrum olması, imparatorluklar kuran mayada meknuz olan kudret ve imkânları görememeleri yüzünden muazzam mazili devlet gemisini karaya oturtan fecî bir âkıbet başgösteriyor ve imparatorluğun son günleri gelip çatıyor.

İşte bu hengame içindedir ki mayayı teşkil eden Türklük ve Türkçülük hareketi başladı.

□ HAKİKAT KONUŞUYOR!

P. Sabahaddin Bey, yarım asır boyunca haykırdı ve... sesi kısıldı.

Şimdi o haykırmalardaki hakikatler konuşuyor. 6-7 Eylül hâdiseleri münasebetiyle Valilerin, kaymakam ve paşaların Merkeziyete göre hareketlerinden bahsediliyor ve «inisiyatif» zaruret üzerinde duruluyor. Maliyede merkeziyetin fenalığı, günün mes'alesi oldu. Bir ajans haberi-ne göre, yürürlükte bulunan ve üzerinde bir çok tâdiller yapılan Maliye Vekâleti teşkilât kanununun günün ihtiyaçlarına cevap vermediğini nazarı dikkate alan ilgililer, Maliye Vekâleti modern bir teşkilât kanununa kavuşturmak için yaptıkları çalışmaları ikmal etmek üzeredirler.

Hazırlanmakta olan yeni teşkilât kanunu tasarısında yabancı mütehassısların Maliye Vekâleti teşkilâtını tetkik ettikten sonra meydana getirdikleri raporlardan istifade edilmekte ve ileri memleketlerin mevzuatından faydalanılmaktadır.

Yeni teşkilât kanunu tasarısı ile bilhassa Defterdarlıklar bugünkü durumdan kurtarılmakta, yeni görev ve yetkilerle teçhiz edilmektedirler. Ayrıca, yürürlükteki kanunun esasını teşkil eden merkeziyetçilik sistemi de yeni kanun tasarısı ile kaldırılmaktadır.

Teşkilât kanunu tasarısı önümüzdeki ay içinde son şeklini alacak ve B. M. Meclisine sunulmak üzere Başvekâlete gönderilecektir.

Z. Gökalp da Selânikten İstanbul'a geldi. «Salkımı öldürmek» ve «asmayı toparlamak» derdiyle yanan bu Diyarbekirli asi çocuk bir Türk velisi ruhiyle Türk Ocağı'na kapanıyor. Ocağın başındaki Hamdullah Suphi telkinkâr telakatiyle Ocaklıları ısındıra ısındıra teshir ederken Ziya Gökalp da Türklük ve Türkçülük yumağını bir ipek böceği gibi sessiz sedasız örmeye koyuluyor. O halde ki imparatorluk aydınlarının hiçe saydıkları o muhteşem imparatorluk mayasının «Kızıl Elma» ya kadar uzanan tarihini, aile hayatının kökleri, asırlar boyunca devam edegelmiş örf ve âdetlerini, kültür ve medeniyetini pozitif bir felsefe ve içtimaiyat adesesinden geçiriyor, hakikî realiteleriyle sistemli bir surette vücuda getirmenin ilk temellerini atıyor. Kültürümüzün istikbali de bu temeller üzerinde yükselecektir.

Meslekdaşım Profesör Fındıkoğlunun bu gibi eseri, Z. Gökalp'ın kazdığı temelleri gençliğe tanıtmayı itibariyle mühim bir hizmet sayılmalıdır.

Prens Sabahaddin Beyin şahsi teşebbüs ve ademi merkezîyet fikirleri

Yazan

Muhtar Yazır

Prens Sabahattin Beyi şahsen tanıyamadım. Onun Türk tetekkür ve siyaset alemine dogduğu devir, bizim çocukluk zamanımıza veya memleketin dağdağalı günlerine tesadüf ettiği için, onu şahsen tanımak imkânını bulamadığına her zaman üzülürüm. Geriye bıraktığı fikir ve eserleri kapanan bir devrin ifadesi değildir. Bu fikirler, bugün de, bundan eli sene evvelki gibi, aynı kıymetini muhafaza etmekte ve realitelere uygun düşmektedir.

İnsanı insan yapan ve bugünkü medeniyetin, ileri seviyenin kaynağı olan şuur ve tefekkür hazinelerinin, günlük meşgaleler ve basit hazler içinde ihmal edildiğini görmek akli başında herkes için bir ızdırap mevzuudur. Ara sıra insanlık ufunda parlayan ideal yolcuları devirlerinin gadrine uğrayıp sessizce ebediyete tintikal etmektedir. Yıpratıcı bir hayat kavgasının gürültüleri orasında bu hakiki insanlık güneşlerinin nurlarından feyiz alanlar ise pak azdır. Hitler Almanyası Aynştaynı vatanından kovmuştu. onun açtığı atom devri ise Hitler Atmanyası devrini kapamıştır. Kupkuru bir çölde tek tük rastlanan vahalar gibi, yorgun ve bezgin ruhumuzu onların teselli ve ümit verici telkinlerin de dinlendiriyoruz. Bu vesile ile kendimizi buluyor ve insanlığımızı anlıyoruz. Hiç şüphe yok ki, dün olduğu gibi, bugün de, düşünen insanın, inanan insanın rehakâr roluna, ezeli insanlık ateşinin yapıcı kudretine muhtacız. Bu ateşin nurları karanlıklarımızı aydınlatırken biz adetâ hiç bir şey görmemek için gözlerimizi kapıyor ve kendi karanlıklarımızda kalmak istiyoruz. Görmek istemiyoruz. Hakikatları anlamak istemiyoruz. Doğruyu değil, işimize geleni yapmak istiyoruz.

Türk tefekkür dünyasına vakitsiz doğan Prens Sabahattin Beyi kendi devri ve muhiti maalesef anlayamamıştır. İlk zamanlar onunla bir fikir yolculuğuna çıkanlar, bir inkilâp davasına katılanlar bile onu terk, ve hattâ ona gadretmişlerdir. Yüz senedenberi bu memle-

kette başarılmak istenilen siyasî ve içtimai inkilâpların niçin arzulanan şekilde gerçekleşmediğini anlamak isteyenler, Prens Sabahattin Beyin bundan eli sene evvel büyük bir vuzuhla müdafaasını yaptığı fikirleri tetkik etmelidirler. Tanzimatla başlayan ve on dokuzuncu asrın sonlarında hayli gelişen islahat hareketleri memleket dışında teşkilâtlanmağa başladığı zaman Prens Sabahattin Bey de bu harekete katılmıştı. Halkın memleket idaresine karışmasını ve şahsi Saltanatın dizginlenmesini ister görünen Jön Türkler, Prens Sabahattin Beyde kuvvetli bir nazariyecî bulmuşlardı. Osmanlı İmparatorluğunun bünyesini iyi bilen ve diğer memleketlerdeki demokratik gelişmeleri bir içtimaiyatçı gözü ile yakından takip etmiş olan Prens Sabahattin Bey, tamamiye başka esaslara göre kurulmuş bir devlet ve cemiyet sistemine geçerken, temel kaide olarak her şeyden evvel ele alınması icap eden esasları bulmuş ve bunları mudaraa etmiştir. Ne faide ki aynı derinlikte ve samimiyette olmayan inkilâp arkadaşları onu onlamak istememişler ve hattâ onu araroz etmişlerdir.

Kanaatimizce bütün içtimai islahatın gayesi içtimai adaleti teminden ibarettir. Bütün dinler bunu vadetmiş, en geniş cemiyet hareketleri bu kaynaktan kuvvet almıştır. Zira insanlarda nak ve adalet fikirleri nitridir. Varılan hayat seviyesi ne kadar yüksek, teknik ne kadar ileri ve rafa ne kadar bariz olursa olsun, insanların adalet hisleri tatmin edildikçe herhangi bir cemiyette ve bütün insanlık aleminde nakikî bir huzur ve saadet teminine imkân yoktur. Bunun için, doğuştan müsavi olmıyan, birbinden farklı kabiliyet ve imkânlarla dünyaya gelen insanlara, mümkün mertebe müsavi bir çalışma ve yükselme şansı vermek ileri bir cemiyetin başlıca kaygusu olmalıdır. Ferdin cemiyet içinde yükselmesi ise iki şekilde kabildir : 1 — Kendi zekâ

kabiliyetlerine güvenip şahsi teşebbüslerde bulunmak, 2 — Kendisinden daha kuvvetli vaziyette bulunanlara intisap ve dehalet ederek onların yardımıyla yükselmek.

İleri bir cemiyette şahsi teşebbüsler başlıca yaratıcı kudretlerdir. Şahsi teşebbüs derken, başıboş bırakılmış hodbinlikleri ve ölçüsüz menfaat ihtiraslarını kasetmiyoruz.

İnsan zekâsının ve çalışma kabiliyetinin, muayyen ve müesses bir hak ve hukuk nizamı içinde cemiyetlerin menfaatlerine çatışmadan serbestçe gelişmesini anlıyoruz. Tarihin her devrin de terakki ve inkişafı şahsi teşebbüslerden doğmuştur. İnsan azim ve iradesinin güzel eserleri insanlık tarihini zenginleştirmiştir. Hayatı bu şekilde bir mücadele olarak kabul etmeyenler, kendi kabiliyetsizliklerinden ürkererek başkalarını istismar etmeği tercih edenler, veya daha kudretinin himayesinde yaşamağı insanlığa sığdırabilenler kolay yollara sapanlardır. Bunlar, devirlerinin kudret ve kuvvetini ellerinde tutanlara intisap ederek, sırf onlara hoş görünmek suretiyle yükselmenin yolunu arayanlardır. Bu yol ise, hür ve değerli insana değil, bir takım bencilere ve riyakânlara götürür. Bir fazilet rejimi olan demokraside ise bencilere yer olmamış lâzım gelen kapukulu zihniyeti ancak şahsi saltanatlarda ve diktatörlük idarelerinde yer bulabilen bir zihniyettir. Bu zihniyet, enliyetli ve kabiliyetli fikir ve kanat sahibi insanlardan ziyade körü körüne itaat etmesini ve emir sahiplerinin gurnrlarını okşamasını bilen insanları arar. İşte Jön Türklerin Osmanlı İmparatorluğuna yeni bir siyasî reform getirmeğe hazırlandıkları bir devirde, Prens Sabahattin bey, şahsi teşebbüsün vatandaş terbiyesindeki değerini tebarüz ettirme suretiyle cemiyette yeni tip insanı yetiştirmek istemiştir. Şahsi saltanattan halk hakimiyetine gidilecekse, halkın devlet idaresinde muvafak olabilmesi için, gerek ferdin ve gerek cemiyetin bu idare zihniyetine göre hazırlanmış olması lâzımdı. Bu müsait bünye ve zemin evvelden temin edilmeden yapılacak islahat yalnız cebir ve korkuya dayanarak ayakta durabilecek ve millete mal edilmeyecekti. Osmanlı İmparatorluğu ise teokratik esaslara dayanan bir devletti, Saray ve Saray muhiti devlet otoritesini elinde bulundurur, halk

kütleleri teb'a olarak bu otoriteye mutlak şekilde itaat ederdi. Devletin idaresi için lüzumlu memurlar, zabıtlar ve din adamlarıyla birlikte, münevver sınıfı teşkil eder, Saray ve Saray muhiti de bu münevver sınıfı gâh lütuf ve ihsan yolu ile gâk tazyik ve tehdit ederek emri altında bulundurur ve çoğu halkın içinden çıkmış bu münevverlerle halk üzerindeki mutlak hakimiyetini yürütürdü. Bu mutlak hakimiyet karşısında ise muvazene unsuru olarak yalnız şeriatî temsil eden din adamlarıyla orduyu temsil eden Yeniçeri ocağı vardı. Bu iki kuvvet vazifesini dürüstlikle yapabildiği devirlerde şahsi Saltanat doğru yoldan pek ayrılmamıştır. Serbest meslekler, ticaret ve sanayi ise hemen hemen gayri müslimlerin ellerinde idi.

Devrin muharrirleri, şairleri Saray etrafında toplanır, büyüklere kasideler yazmak ve onlara dalkavukluk etmekle geçinirlerdi. Memurlardan ibaret olan münevver sınıfı ise şahsi teşebbüsten ve ekimeğini kendi kazanmak imkân ve cesaretinden mahrum olduğu için, en akıllı ve tabii yolu, büyüklere dahalet ve intisap etmekte bulurdu. Osmanlı İmparatorluğunun o zamanki cemiyet ve idare bünyesini bu şekilde tebarüz ettirmekten maksadımız, Prens Sabahattin Bey'in, esaslî bir islahat hareketi arifesinde, şahsi teşebbüs fikrini niçin ortaya atmağı lüzüm gördüğünü izah etmek içindir. Filhakika, halk hakimiyetine dayanan bir idare kurulmak istenince her şeyden evvel halkın bu hakimiyet arzusunu idare ve tanzim edebilecek, istiklâl ve teşebbüs sahibi bir orta sınıfın mevcut olması lâzımdı. Onsekizinci ve ondokuzuncu asırlarda, Avrupada kaydedilen bütün inkılaplar bu orta sınıfın seyk ve idaresinde olmuştur. Günlük ekmeğ parası peşinde koşan halk kütlelerinin fikir hareketleriyle meşgul olmağı, teşkilatlanmağı ne vakti ne de fikri seviyesi müsaidir. Bu iş daima orta sınıfın eseri olmuştur ve olmaktadır. Orta sınıf hür ve müstakil ise, devlete ve devletin başındakilere muhtaç olmadan hayatını kazanabileceği vaziyette ise, yani fikir ve kanaat istiklâli ile birlikte iktisadî istiklâlini de elde etmişse, şahsi tahakküm temayüllerine karşı bir muvazene unsuru olabilmektedir, Memleketimizde

bu vasıfta bir orta sınıf bir unmadığını gören Prens Sabahattin Bey, yarınki inkılaplarda istenilen rolü oynayabilecek orta sınıfın vücuda gelebilmesi için şahsi teşebbüsü ısrarla müdafaa etmiştir. Öyle zannediyorum ki bu fikrin 1908 de benimsenmemiş ve icabının yapılmamış olması bugünkü bir çok meselelerimizin amili olmuştur. Eğer hâlâ bir takım buhranlardan bahsediyorsak bunun başlıca sebebi şahsî teşebbüs sahibi bir orta sınıfın memleketimizde henüz hissedilir bir varlık haline gelmemiş olmasıdır. Prens Sabahattin Bey'in daha işin başında bu hakikati görmesi ve şiddetle müdafaa etmiş olması, kendisinin samimi ve derin görüşlü bir demokrasi mücahidi olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan, halk hakimiyetine dayanan devlette, idare mekanizmasının ve diğer teşekkül ve müesseselerin kendine has bir çalışma tarzıda olmalıdır. Şahsî Saltanata dayanan bir idare sistemile halk hakimiyetine dayanan bir idare sistemi aynı usullerle çalışmaz. Şahsî idarelerde ve diktatörlüklerde cemiyet ve devlet faaliyetleri yukarıdan aşağıya doğru tanzim edilmiştir. İdarede sıkı bir merkezîyetçilik vardır. Son söz her zaman merkezindedir. Bunun için muhitin gözleri daima merkezdedir. Herşeyin orada biteceğine inanmıştır. Köyler, kasabalar ve şehirler her şeyi hükûmetten beklerler, Kendilerinden gelebilecek teşebbüslerle bir işin başarılabilceğine inanmazlar. Zaten merkezdeki hükûmetin icraatı da her vesile ile bunu teyid eder. Bunun neticesi olarak halk mahallinden umumiye, köyden kasabaya, kasabadan şehire ve nihayet şehirden bütün memlekete gidecek yolu bulamaz. Memleket şumul düşünemez, memleket çapında hareketlerde bulunmağa alışmaz. Bunlar benim başaracağım işler değildir. Bu eski kanaatlerin tesiri altında, memleketimizde şirket ve cemiyet kurmak, muayyen bir gaye veya muayyen bir menfaat uğrunda işbirliği yapmak ve bu işbirliğini devam ettirmek bile müşkül olmaktadır. Jön Türklerin memlekete getirmek istedikleri yeni idarede aynı usullerin devamı kabul edilemezdi. Merkezîyetçi bir sistemde, hükûmet çok kuvvetli olur, buna mukabil idare zayıflar ve muntazam ve serbest işleyemez bir hale gelirdi. Halbuki halk hakimiyetinin muhitten merkeze, aşağıdan yukarıya doğru kendini hissettirmesi lâzımdı. Bu bakımdan, muhit

teşkilâtının gelişmesi, halkın evvela koy ve mahallesinde, sonra belediye ve umumî meclislerde kendi kendini idare edebilir ve iyi işler başarabilir hale gelmesi icap ederdi. küçük topluluklar olarak kendi kendini idare edemiyen insanların bir millet olarak bütün memleketi muvaffakiyetle idare etmeleri istene mezdi. O halde idarede merkezîyetçiliği kaldırmak, ademi merkezîyet sistemini tatbik ederek memleketin yer yer iktisad, imar ve kültür hamleleri yapmasına fırsat vermek tabii idi. Muhtar köy idareleri, muhtar belediyeler ve umumî meclisler, muhtar üniversiteler, muhtar meslek teşekkülleri demokratik bünyenin vasıfları idi. Aynı zamanda bu muhtar idareler demokrasi idaresinin soysuzlaşmış kısa zamanda bir oligarşi haline gelmemesi için teminat teşkil ediyordu. Esasen halkın bu şekilde kendi kendini idareye alıştırılması bir zaruret idi.

Aksi takdirde, halk idaresi namı altında, anarşiye kadar giden bir kargaşalık ortaya çıkabilirdi. Şahsî saltanatını frenlemek ve hattâ kaldırmak isteyen Jön Türklerin, kendi davalarının muvaffakiyet temellerinden biri olan bu hakikati kavrayamadıkları görülmektedir. Bunu tam zamanında görmek ve arkadaşlarına anlatmak için çırpınmak şerefi Prens Sabahattin Bey'e nasip olmuştur. Şahsî teşebbüsü himaye ve teşvik ve idarede ademi merkezîyetin tatbiki gibi iki ana kaide meşrutîyet inkılapçıları tarafından benimsenip tatbik edilmiş olsa idi, gerek cemiyet ve gerek devlet bünyemiz bugün demokrasî icaplarına daha uygun olur, ızdırabını çekmekte olduğumuz bir çok meseleler artık mevcut olmazdı.

Prens Sabahattin Bey'in vaktiyle iyi anlaşılmasını ye hattâ yanlış anlaşılmasını bu fikirlerini bugün benimsemiş ve tahakkuku için çalışmış vazife edinmiş vatandaşlar vardır. Bu memlekette hakikî bir demokrasi kurmak için el ele verenlerin aynı fikirler üzerinde birleşmemeleri imkân yoktur. Bir fikir kimden gelirse gelsin, eğer doğru ise, şuur ve vicdan sahiplerince takdir ve teslim edilmelidir. Halk hakimiyetinin temellerini kuran ana prensiplerin bir prens tarafından müdafaa edilmesi Prens Sabahattin Bey'in samimî hüviyetini göstermektedir. Onun kadar samimî olarak, elli seneden beri kaybedilen zamanı telâfiye çalışmak en isabetli hareket olsa gerektir.

Gökalp'ın Din Anlayışı

Yazan: FAİK GÖZÜBÜYÜK

Gökalp bütün yazılarında, dini, fert hayatına âyinleriyle, ibadetleri ile mânâlı bir şekil veren, onu tanzim eden içtimâî bir realite olarak mütalâa etmiş ve bu noktada fikirlerini geliştirmiştir. Aynı şekilde islâmiyeti de izah ederken, diğer dinlerde olduğu gibi, dinimizi sosyal şartlar içerisinde gelisen ve onlara tabi olan bir tarihi hâdise olarak kabul eder. Süphe siz bu fikri zamanına göre cesurane idi Taas. subun en koyu zamanlarında, dinin hâlen metafizik, ilâhî mefhumlarla karakterize edildiği devirlerde Gökalp'ın İslâmiyeti diğer dinlerle mukayeseli bir şekilde cemiyet realiteleriyle izaha kalkışması dinî reform hareketlerinin Türkiyede başlangıcını müjdeliyordu.

Gökalp'ın tefekkürünü dine çeviren başlıca iki âmil olmuştur:

Birincisi; çocukluğunda aldığı dinî terbiye, ikincisi de Durkheim'i okumuş bulunmasıdır.

O, çocukluğunda aldığı dinî inanışlarını dogmatik bir şekilden kurtararak rasyonalize etmeğe muvaffak olmuş ve bunlara bir mâna verebilmiştir. Dinî şiirlerinde apayrı, mistik bir çeşni mevcuttur. Bunlarda insan ruhunun saf temiz belirtilerini yakalamış, Yunus Emre'nin ilâhilerinde olduğu gibi muhabbeti, sevgiyi esas tutmuştur. Bunu «Din» manzumesinde ne kadar güzel gösterir:

Benim dinim ne ümittir ne korku
Allahıma sevdiğimden taparım .
Ne Cennet, ne Cehennemden bir korku,
Almaksızın vazifemi yaparım.

Vaiz... bana muhabbeti şerheyle,
Ben aramam şeytan nedir, melek ne?...
Erenlerin esrarından söz söyle
Seven kimdir sevilen kim sevmek ne?

Dinin terbiyevî ve irşadedicî vasfı da Dinle İlim adlı şiirinin şu mısraları arasında tam ifade şeklini bulmuştur denilebilir:

İnsanların ilk mürşidi kimlerdir?
Hiç şüphesiz peygamberler veliler...
Bu devrede din hikmete rehberdir,
Ahlâk, san'at hep o nûrdan alır fer...

Din mürebbi olur, hikmet muallim,
Her birisi çeker ruhu bir yana
Savaşırken bunlar, çıkar meydana
Tecrübeden doğma, müsbet bir ilim.

Z. Gökalp'ın yine bu şiirindeki din tarifi, onun din anlayışının açık bir ifadesidir:

Din kalpteki vecdin müsbet bir ilmidir.

Onda din, muhabbet ve hürriyet esasına dayanır. Bakınız Altın Isık'daki Alp Arslan adlı manzum piyesinde Kayser'le Alp Arslanı nasıl konuşturuyor:

Kayser — Ah nasıl gelmiyeyim ben size karşı
veçde
Anladım ki dininiz hür esash bir
dindir
Müslümanım diyenler hak bir dine
mümind'r.

Alparslan — Dinimizin temeli muhabbetle hür-
rivet
Muvahhit olanları hep görürüz bir
ümmet

İkinci âmil olarak Dürkheim'i göstermistik. Dürkheim «Dinî Hayatın İçtimâî Şekilleri» adlı eserinde dinin içtimâî kıymeti üzerinde durur ve şöyle der:

«Tarihte o kadar mühim bir mevki isgal eden, bir çok kavimlere vasamak için muhtac oldukları kuvvetleri tedarik hususunda bir hazine hizmetini gönen dinin hülyalardan varılmış bir sey olması gavrikabildir» (1) Dürkheim'in «İçtimâî Mefkûreciliği benimsediğinden, onun bu eserinde ve daha başka eserlerinde olduğu gibi maserî vicdan, içtimâî suur içerisinde dine verdiği mevkî göz önünde tutmuştur. Bunu daha ilk yazılarında, Diyarbakır Dicle mecmuasında, Ramazan Bavramı münasebetiyle intisar etmiş olan şiirlerinde görmek mümkündür. O bu şiirlerinde dinî ibadetleri, zekâtı v.s. yi meth ederken bunlardan sosvolojik ve rasvomet kıymetler ortava çıkarır. O der ki: «Zekât fakirlere bir yardım olduğu için verilmelidir. Dualar, hac vs gibi pozitif âyinler bizi birliğe götürür ve mâ'seri şuurun akisleri bulunan ferdî şahsiyet ivice kuvvetlenir. Oruc, abdest vs. gibi negatif âyinler de havvanî ilcalardan insanı kurtarmak esasına müstenittir.

O, milletlerin içtimâî hayatını bir çok hars bölümlerine ayırır. Bu hars bölümlerinden birin,

cisi «Din'i hars» tır. Gökalp bu suretle dinin ahlî, hukukî—siyasî ve iktisadî müesseselere te-kaddüm ettiğini söylemektedir.

Ziva Gökalp bu bakımdan dini mütalâa ettiğî gibi diğer iki cihetten de onu kıymetlendirmişti: Bunlardan birincisi; dinin millî harsın bir parçası olması, ikincisi de onun bir milletin karakterini vapan an'ane ve âdetlerine şekil vermesi. Dinî an'anelerin teessüsü v.s. gibi. Mecelâ bizim milletimize göre düşüncecek olursak: Edebiyatımızı, destanlarımızı beslevin ve sairlerimizle ilham kaynağı olarak edebî bir an'anemizin husulüne yol açması, Cumhuriyetten evvel medrese ve maarifimizde ilmi bir gelenek teessüsüne sebep olması bu noktada hatıra gelen sevelerdir.

Gökalp'ın millî hars mefhumuna verdiği kıymet barizdir. An'ane üzerinde de düşünmüştür. An'ane onun tarifine göre: içtimaî bir müessesenin muhtelif zamanlardaki şekilleri arasında irtibat ve âhenk tesis eden kaidelerin bütünüdür. Bu muavven kaidelerden, düsturlardan ibaret olan an'aneler mutlak bir vasf tasarılar. An'anelerin bu değişmez vasfı üzerinde anlaşılmayan iki zihniyete tesadüf etmekteyiz. Bunlardan biridi «Radikal» görüşü, diğeri ise «Muhafazakâr» zihniyettir. Gökalp an'anelerin kendi henliğimizin haricinde bir realite olduğunu kabul etmeyen Radikallerin zaman zaman Muhafazakârları mürteçilikle itham ettiklerini söylüyor ve sunu ileri sürüyor: Radikaller bu ithamlarında ancak kendi hesaplarında haklı olabilirler, çünkü onlar an'ane'nin tekâmüle mâni olacağı gibi yanlış bir kanaate sahiptirler. «An'ane ise ibda ve terakki demektir, çünkü an'ane muhtelif anları birbirlerine zevhan etmiş bir mazi'e, arkadan muharrik bir kuvvet gibi ilerive doğru iten tarihî bir cerevana maliktir ki daima yeni inkisafılar, yeni in'itafılar tevhit edebilir. An'ane kendi basına muhdi olmakla beraber ona asılan yeniliklerde damarlarındaki havat nesginden feviz olarak camları ve adı taklitte olduğu gibi cürüvün düşmez» (2).

İşte Gökalp dinî görüşlerini izah ederken bu iki radikal ve muhafazakâr zihniyeti birleştirmeye, buna mümasil olarak Garbın bikri fikriyle Sarkın aklı pirânesini izdivac ettirmeye çalışmıştır. «Asrın fûnün ve felsefesini ve usulü.

(1) Dinî Havatın İptidâî Şekilleri E. Durkheim, çeviren Hüseyin Cahit Yalçın Tanın mat. İst. 1923 Sayf. 139.

(2) Türklesmek - İslâmlaşmak - Muasırlaşmak. Z. Gökalp. Evkaf-ı İslâmiye Mat. İst. 1917 Sayf. 16.

yatımı millî ve dinî an'anelerimize izah ettiğimiz surette asılar ve mecz edersek muasır bir İslâm-Türk Medeniyeti hâsıl olacaktır» (3).

(3) Türklesmek - İslâmlaşmak - Muasırlaşmak Sayf. 19.

O, bu fikirlerin; Türklesmek - İslâmlaşmak - Muasırlaşmak prensipleri şeklinde formülles-tirmiştir. Birleştirmeye çalıştığı bu üç esas arasında acaba bir tezat var mıdır? Gökalp bu suale şöyle cevap veriyor:

«Türklesmek - İslâmlaşmak mefkûreleri arasında bir tearuz olmadığı gibi bunlarla muasırlaşmak ihtiyacı arasında da bir çatışma mevcut değildir. Biz Türkler asr-ı medeniyet'in akıl ve ilmiyle mücehhe zolduğumuz halde bir Türk - İslâm harsı ibda etmeye çalışmalıyız. (Bk. Türklesmek İslâmlaşmak - Muasırlaşmak Evkafı İslâmiye matbaası Sayf. 9).

Büyük Türk mütefekkeri Gökalp'ın dinî anlayışı bunlardan ibaret değildir. İslâmiyet ve daha başka mecmualarda intisar eden makalelerinde, bu konu üzerinde inceden inceye durduğunu görmekteyiz. Biz mufassal olarak değil de esas noktaları izaha çalıştık. Daha bir çok geniş tetkiklerle ancak bu mevzu ikmal edilebilir.

T. D. K. TEBLİĞLERİ: 5

Bu ne rezalet!

Türk Dil Kurumundan:

Gazetelerdeki şu havadis içinde parantezli sözün kullarılmasını siddetle protesto eder, onun yerine tek kelime hâlinde (Atyarışı) kullanılmasını ittifakla talep eyleriz:

Yugoslavya Binicilik Federasyonu 10-18 Aralık 1955 tarihlerinde Belgrad'da yapılacak (konkurhipiklere) binicilerimizi de dâvet etmiş ve bu dâvete tarafımızdan müsbet cevap verilmiştir.

Türk Dil Kurumundan:

Kurumumuzun Adanadaki üyelerinden N. Arslanerman bize bir gazete ilânı gönderdi ve şikâyet etti. İlân şudur:

P A M U K B A N K

Bu garib isimli Bankanın müdürlerini şiddetle protesto eder ve müessese adının derhal (Pamuk Bankası) na çevrilmesini dileriz.

İŞ. — Kurumu tebrik ederiz.

Ziya Gökalp Müzesi Hazırlıkları

R. AYHAN

Ziya Gökalpın Diyarbakırda doğduğu evin müze hâline getirilmek üzere Maarif Vekâleti tarafından satın alındığı malûmdur. Bugün Diyarbakır Müzesi müdürlüğüne devredilmiş olan evde, evin müze halinde hazırlanması için gerekli eşyanın satın alınarak muhafaza edildiği görülmektedir.

Evde ver alan kitan ve esvadan bir kısmı Ziya Gökalpın kardeşi Nihat Gökalp tarafından müzeve hedive edilmiş bulunmaktadır. Ekseriyetini Ziya Gökalp'ın kitapları ile Ziya Gökalp hakkında yazılan kitapların teşkil ettiği Nihat Gökalp'ın başısı, bilhassa gazete koleksiyonları, Diyarbakır Salnameleri bakımından ehemmiyet taşımaktadır.

Ziya Gökalp'ın kızlarından satın alınan eşya arasında halı ve kilimler, bastonlar, duvar saati, mutfak eşyası, traş takımı ve dolma kalem dikkati çekmektedir.

Diyarbakır Müzesinin zaten pek mahdut olan personel kadrosu ile Ziya Gökalp müzesini de idare etmenin imkânsızlığı meydandadır. Daha fazla vakit kaybedilmeden Ziya Gökalp Müzesinin de, hususiyetleri gözönünde tutularak bir ân önce ele alınması, odaların tanzim edilmesi ve ziyaretçilere açılması cihetine gidilmesi yerinde olur.

Kanaatimizce Ziya Gökalp Müzesi, aynı zamanda bir okuma odasına da çatısı altında yer vermelidir. Diyarbakır şehrinin böyle bir okuma odasına şiddetle muhtaç olduğunu sanıyoruz.

Çekirdeğini Ziya Gökalp'ın kitapları ile yazılarının teşkil edeceği zengin bir sosvoloji kitablığının müzede kurulup gelişmesinde başta Maarif Vekâleti olmak üzere Üniversitelere, kitabevlerine, Türk aydınlarına vazifeler düştüğünü hatırlatmak isteriz.

Müze, Ziya Gökalp ve sosyolojisi üzerinde çalışmak isteyen yerli ve yabancı araştırmacıların ilk müracaat yeri halini alabilmelidir. Bunun için müzenin arşivinde orijinal vesikalara da yer verilmesi icabeder. Bütçe imkânları nisbetinde bir yandan bu vesikalar satın alınırken, öte yandan ellerinde Ziya Gökalp'a ait mektup ve yazıları, fotoğraflar bulunanların, bunları müzeye bağışlamaları beklenir.

MUHABERE:

Prof. FINDIKOĞLU

İŞ Mecmuası Sahibi

— İSTANBUL —

Münih'te Sovyet Rusya'daki Türklerin ictimai hayatını tetkik gayesiyle kurulmuş bir Enstitü'yü, geçenlerde Almanya'ya giden Prof. Fındıkoğlu ziyare etmiş ve avdetinde bu Enstitüyü tanıtan bir yazı neşretmişti. Enstitünün faal azasından olup Almanca (Kırım Türkleri) eserinin müellifi Dr. Kırım'ın'den gelen bir mektubu neşrediyoruz:

Pek muhterem Profesör;

5 Mayıs 1955 tarihli «Yeni İstanbul» da neşretmek lutfunda bulunduğunuz çok kıymetli yazınıza, candan tesekkür etmeyi bir borç bilirim. Mecmuamıza ve bize göstermiş olduğunuz bu candan alâkanıza çok müteşekkirim.

Yukarıda adı geçen yazılarınız, yalnız buradaki Türkleri değil, fakat aynı zamanda Amerikalıları dahi çok alâkadar etti. Amerikalıların ricası üzerine yazınızı İngilizceye tercüme ederek, merkezi New York'da bulunan Amerikan Komitesine gönderdik. Orada da bu yazılarınıza ayrıca, büyük bir kıymet atfedilmiştir.

Türkiye dışındaki Türklerin sosvolojisi ile meşgul olan bir enstitünün Türkiyede kurulması fikrini tebarüz ettirdiğinize çok memnun olduk. Bu fikri candan destekler ve tahakkuk ettiği takdirde elimizden gelen her türlü yardımı yapmağa hazır olduğumuzu bildiririm.

Bu vesile ile tekrar tekrar teşekkür eder, en samimî selâmlar ve derin hürmetlerimin kabulünü rica eylerim efendim.

Dr. E. Kırım'ın

Münih'teki Türkler a.

□ MUSTAFA KEMAL'İN BİR ESERİ Mİ VAR?

Ruşen Eşref Bey bir gazetede M. Kemal'in 1914 sıralarında yazdığı bir risaleden bahsediyor. Mühim bir keşif:

«Dört yıl neşredilmeyen eser nihayet 1918 mütarekesinin ilk aylarında Maber gazetesi sahiplerinden biri olan Miriliva Mustafa Kemal Paşa'nın arzusu, müsaadesi ve emri üzerine İstanbul'da Maber matbaasında Dr. Rasim Ferit Talay'ın bir nüsha olarak bastırıldığı «Zâbit ve Kumandan İle Hasbihal» den şimdiye kadar hiçbir dergide veya kitapta uzun uzadıya bahsedildiğini isitmedim. Şayet bir eleştirme yazılmışsa ona da şimdiye kadar ben rastlamadım.»

Z. GÖKALP YILI MÜNASEBETİYLE

Bu günlerde Z. Gökalp hakkında çok faydalı bir kitap intisar etmiştir. Tanınmış muallim ve muharrir Ali Nüzhet Bey tarafından yazılan ve Türkiye Muallimler Birliği Tarafından neşrolunan (Gökalp hakkında makaleler ve fıkralar) isimli eserden aşağıdaki parçayı naklediyoruz.

Ziya Gökalp 1. ci Dünya harbinden sonra memleketin bir çok fikir adamları ile beraber önce Bekirağa'da hapsedilmiş sonra harp divanına verilmiş, ondan sonra Malta'ya sürülerek Polverista zindanına atılmıştı. Ölümünün otuzuncu yıl dönümünde bu Harp Divanında Gökalp'tan sorularla mes'eleri ve ona verdiği cevaplardan bir kısmını yazıyoruz.

13 Mayıs 1919.

Reis — Sizin Yeni Mecmua nâmında bir eseriniz var mı?

Gökalp — Yeni Mecmua, bir mecmuadır. Ben de herkes gibi oraya yazı yazarım.

Reis — Siz orada Turancılığı, Osmanlılığa tercih etmişsiniz.

Gökalp — «Turan nedir» başlıklı bir makalem vardır. Bu makalede bugün tasavvur edilecek hars «kültür» Turan harsıdır. Yani Osmanlı Türklerinin bir harsı vardır. Diğer Türkler de bu harsı kabul ederlerse istirak ederler. Yani bütün Türkler Osmanlı Türkçesini kabul edeceklerdir. Bundan maksat Azerbeycan Türkleriyle, diğer Türklerle Osmanlı edebiyatını kabul ettirmek ve nihayet bütün bunları bir arada toplatarak meydana gelen bu faydalı eserleri bütün Türk âlemine okutmak demektir — «Demiş idim» —

Reis — Bu kabil neşriyat anasını gayri müslimenin bazı gûna hissiyatını rendi etmez mi?

Gökalp — Bütün anasını gayri müslime kendi harslerinde muhtar oldukları gibi, her unsurdaki kendi harsına maliktir. Aksi fikir Türk harsı, Türk milletidir. diyenlerin fikirlerine gelince: «Biz Türk değiliz» dedikleri zaman yalnız Osmanlı oluyorlar gene diğerlerinden olmuyorlar. Ermeni. Rum millettirler. Her milleti tasdik ediyoruz. Milliyet iddiası büsbütün baskadır.

Reis — Halbuki anasını gayri müslime arasında Türkçeden başka lisan bilmiyenler vardır. Milletlerin aralarında olan rabıtayı tasdik edecek yerde bu gibi makalelerden ne gibi fayda mamul ettiniz?

Gökalp — Eskiden Türkçeden başka dil bilmeyen Rumlar kendi çocuklarını Atina'ya gönderirlerdi. Ermeniler de öyle, her millet kendi milletine doğru gitmek mecburiyetindedir. Wilson prensipleriyle bunu büsbütün meydana çı-

kardı. Osmanlılık siyasi bir devlettir. Bir devletin içinde müteaddit milletler olabilir, onların terakkisine milliyet prensiplerinin intişarına muvazanaat edilmiyor.

17 Mayıs 1919:

Reis — Meclis-i Âyanda mahakimi şeriyenin adliyyeye bağlanması mes'esi müzakere olduğunda sırada azadan birinin o zaman mecliste hazır bulunan Şeyhülislâm efendiye «Siz tevhidî mahakime nasıl razı oldunuz, bu makamınızın şeref ve havsiyetiyle mütenasip midir?» sualine muvâzileh: «Bu mes'ele hakkında siz benim icthad'ı zatîmi sormayınız. Bu fırka mes'alesidir. Fırka böyle karar vermiştir.» demiş. Demek fırka bu işlere karışıyordu.

Reis — Türkler tarafından bir Ermeni katliâmı olmuştur. Bunda fetvayı siz vermişsiniz buna ne dersiniz?

Gökalp — Milletimize iftira ediyorsunuz, bir Ermeni katliâmı olmamıştır. Türkiyede bir Ermeni katliâmı değil, bir Türk — Ermeni mukatelesi olmuştur. Bizi arkadan vurdular, biz de vurduk.

Reis — Demek tehiri de mazur görüyorsunuz diye bağırıldı.

Gökalp — Tabii.

Devince reis derhal meclisi tatil etti.

Artık bir Türk ve Ermeni hâdisesi cıvı çıplak bütün trajedik durumvula mahkeme heyetini ve dinlevicileri sarmıştı. Gökalp mütevazî sessiz durumu ile bir kahraman gibi dimdik duruyor. O dakikalarda Gökalp bir mahpus değil, muzaffer bir kumandan gibi gönülleri kendisine çekiyordu. Bu hâdiseden sonra reis Nazım Paşa istifata etti.

DR. ADNAN BEYİ TANIMAK İSTİYENLER ONUN SU ESERLERİNİ OKUMALIDIRLAR:

- Tarih boyunca ilim ve din.
- Osmanlı Türklerinde ilim.
- Dur, düşün.

Dr. ADNAN BEY HAKKINDA YAZILAN SU KÜÇÜK ESERİ MUTLAKS GÖRÜNÜZ:

İKİ ŞAİR, İKİ ÂLİM

Yazar: Ali Nüzhet Göksel

ÜNİVERSİTE MÜTEFEKKİRİ OLARAK

Dr. ADNAN BEY

Üniversite problemlerinin bizde biricik mütefekkiri olan Dr. Adnan Bey'i bu cephesile tanımak isteyenler «Bilgi» mecmuasının 99. uncu sayısını görmelidirler.

□ HÜSEYİN CAHİT'İN YANILMASI

Seksenlik muharrir ve politikacı, değerli mütercim - âlim Hüseyin Cahit'de anlaşılabilir bir (P. Sabahaddin Bey Düşmanlığı) var. Bu sere yine bu hissini «Hatıralar» ında anlatmış. Ahmet Bedevî Bey 30/Haziran/1955 toplantısında bu hincin yersiz olduğunu anlattı. Aynı günlerde genç muharrir Mustafa Baydar da «Medeni. vet» de nesrettiği (31 Mart Vak'ası) makalesinde bu meseleye temas ediyor. Yalnız bunu okuyucularımıza naklediyoruz:

Erkân-ı Harbiye reisliğinde Mustafa Kemal Beyin bulunduğu Hareket Ordusu, 31 Martın failerini tevkife başlamıştı. İlk hamlede İttihad ve Terakkinin muhalifleri hakkında takibat başladı. Muhaliflerin çoğu, Hareket Ordusu şehre girmeden yabancı memleketlere veya Anadolu'ya kaçmışlardı. Bunlar arasında Kâmil Paşa Zade Sait Paşa, Ali Kemal, Mevlânâzade Mebusu, İsmail Kemal, Ergiri Mebusu Müftit, Ahrar Fırkası kâ. tibi umumisi Nurettin Ferruh, Derviş Vahdet'i gibi şahıslar bulunmaktadır. Ancak İstanbul'dan ayrılmamış olan Prens Sabahaddin, Osmanlı gazetesi sahibi Ahmet Fazlı ve Mizancı Murat Bey tevkif edilerek Harbiye Nezaretine sevk edilirdiler. Prens Sabahaddin Bey, Mahmut Şevket Paşanın müdahalesiyle serbest bırakılmıştır. Buna ait tebliğde: Sultanzade Mehmet Sabahattin Beyin tevkifini icap ettirecek hiç bir delil mevcut olmadığından hürriyetleri maal itizar iade edildiği» kavdedilmektedir.

Bu tarihî hakikate rağmen H. C. neden ikide bir idealist ve gerçekten âlim, vatanperver Sabahaddine dil uzatıyor? Anlıyamıyoruz. - Z.F.

SOSYOLOJİ TARİHİ NOTLARI:

M. İzzet'e ait bir vesika

Gecen sayımızda Prof. İzzet ile Prof. Reuter'den bahsederken Alman ekonomistinin Türk sosyoloğu hakkındaki alâkaya temas etmistik.

Vaktile bu hâdiseyi takip etmiş olan bir meslektaşımız bize M. İzzet'in mezarını ziyarette ait haberin Alman gazetelerinde intişar eden aşağıdaki metnini gönderiyor. Kendisine teşekkür ederiz. — A. H.

BESUCH DES TÜRKISCHEN GENERALKONSULS

Der Generalkonsul der Türkei in Frankfurt, Orhan Tahsin Günden, der zum Jahreswechsel Berlin einen Besuch abstattete, besichtigte unter anderem den türkischen Friedhof is Tempelhof. Im Namen des Magistrats legte dort der Chef der Stadtkanzlei, von Broich-

Oppert, am Grabe des vor 20 Jahren verstorbenen Professors Mehmed İzzet einen Kranz nieder.

Die Neue Zeitung ve Berliner Stadblett gazetelerinin 3/1/1951 tarihli nüshalarından.

□ BİR İTALYAN TÜRKİYATÇISININ ÖLÜMÜ: E. ROSSİ

İtalya'dan gelen haberlere göre tanınmış Türkoloğ Ettore Rossi Tanrının rahmetine kavuşmuştur. Merhum, Türkü Türklüğü ve Türkiyatı çok seven, kültür tarihimize yakından vâkuf olan bir ilim adamı idi. Türk ve İtalyan dostları ile ailesi efradına ve Türk ilmine başsağlığı dileriz.

E. Rossi, Derneğimizin ve Mesmuamızın âzası ve okuyucusu idi. İlk çıktığımız 1934 senesinden beri Mecmuamıza daima alâka göstermiş, neşriyatımızı İtalya'da neşrettiği (Oriente Moderno) da tanıtmıştır.

E. Rossi, Z. Gökalt sosyolojisini İtalya'da ve Dünyada tanıtan ender Türkiyatçılardan biridir (İslâm Ansiklopedisi) nin (Z. Gökalt) maddesini o yazdı. (Oriente Moderno) da Z. G. hakkında etraflı bir etüd neşretti. Bu etüd ayrı bir eser halinde de çıkmıştır (1).

E. Rossi, 1952 de İstanbul Müstesrikler kongresinde yeni bir (Dedekorkut) nüshasını tanıttı ve derin bir alâka uyandırdı. Umarız ki (Türkiyat Enstitüsü) ve Mecmuası, Müstesriki Türk gençliğine tanıtsın ve bu ölümden mütevellit teessürlerimizi İtalyan ve Dünya Türkiyat âlemine anlatmaya çalışsın.

Z. Gökalt tanıtıcısı olan E. Rossi'yi Z. Gökalt'a bağlamak maksadiyle E. Rossi'nin Z. G. hakkında yazdığı küçük ve siyasî tarihimize alâkalı bir bibliyografyasını neşrediyoruz.

(1) E. Rossi'nin Ziya Gökalt sosyolojisinin mensualarına ait telâkkisini ve buna ait bir tenkid (İŞ) in Sayı: 3-4 ünde bulabilirsiniz. Keza E. Rossi'nin Derneğimize gönderdiği cevap da (İS) koleksiyonlarında intişar eylemiştir.

□ DR. ADNAN BEY HAKKINDA

Haber aldığımız göre Türkiye Muallimler Birliği, neşrettiği «Bilgi» nin 101. ci sayısını Dr. Adnan Beve hasrediyor.

Yine haber verildiğine göre Türkiye Pen. Kulübü, mütefekkir hakkında bir (Makaleler Koleksiyonu) nesredecek.

Amerikan ilim tarihçisi Sarton, Dr. Adnan Beyin Türk fikir ve ilim tarihindeki yerini Dünya ölçüsünde bir eserle tanıtmaya hazırlanıyor.

□ BİR SÜAL LİSTESİ

İstanbul Hukuk Fakültesi 1954 - 55 ders yılı Ekim devresi Hukuk Sosyolojisi imtihanında aşağıdaki sualler sorulmuştur. Sosyoloji mensublarını Üniversite içindeki tedrisat programından haberdar etmek maksadiyle neşrediyoruz:

1. grup: 1953 — 53 yılı talebeleri için:

- S. 1) Sosyalizmin zuhuru hakkında Sombart nazariyesi ve ana fikirleri
- S. 2) Şu hüküm üzerinde ne düşünüyorsunuz: «Sosyalist cemiyet ferdi mülkiyet hakkına yer vermeyen bir cemi. vettir.»

2. grup: 1953 — 54 yılı talebeleri için:

- S. 1) Türkiye'de kooperatif hukukunun tarihçesi ve bugünkü durumu
- S. 2) Liberalizm ve kooperatifeilik doktrinlerinin iktisadî faaliyet hakkındaki kanaatlerini mukayese ve muhakeme ediniz ve bir şahsî neticeye varınız.

3. grup: 1954 — 55 yılı talebeleri için:

- S. 1) Aristoda aile müessesesi ve elemanları.
- S. 2) Bacon sosyolojisinde ayaklanma hâdisesi ve bunun izah edici ve öuleyici illetleri.

KİTAPLAR:

DOGURU YOL,

Yazan: Z. GÖKALP

1339 (1923) Ankara «Hâkimiyeti millîye ve umdelerin tasnifi, tahlil ve tefsiri», Matbuat Matbaası.

DOGURU YOL, «La via diritta». — Sotto questo titolo Ziya Gök Alp ha pubblicato per conto del Governo di Angora un commento analitico ai 9 punti del programma elettorale del «Partito del Popolo» (Khalq fırgehi-sı). L'onuscolo è importante, come documento delle scrittore e delle tendenze politiche del partito kemalista. Ziya Gök Alp fa l'apologia della «sovranità nazionale» (hâkimiyet-i millîyeb) conservata gelosamente dal popolo per mezzo dell'Assemblea Nazionale. Si sa che pochi mesi dopo (fine 1923) questo principio cedeva il campo al regime repubblicano affermatosi non senza contrasti.

Gli ultimi scritti di Ziya Gök Alp, di argomento filosofico-sociale, si leggono nel nuovo giornale **Gumburiyyet**, fondate nel maggio di quest'anno a Costantinopoli,

□ TEESSÜR VE SEVİNC VEREN İKİ HABER VE BİR DÜŞÜNCE

Bir ajans haberi:

İzmir, — Ekim mevsiminin başında yedek parçasız kalan traktörlerden üçte ikisinin çarşamaz halde olduğu, bu yüzden müstahsilin gene karasapana sarılmak zorunda kaldığı bildirilmektedir.

Normal fiyatı 60 lira olan traktör ön lâstikleri karaborsada 300 liraya fırlamıştır.

250 liraya satana arka lâstikleri ise 1000-1500 lira arasında muamele görmektedir.

Arkasından başka bir haber:

Ankara — Parçalarının dışardan getirilerek montesinin memleketimizde yapılması suretiyle ill. Türk traktörünün imalinden sonra bu defa Türk tipi traktör üzerinden incelemeler yapan Minneapolis Moline Traktör ve ziraat makineleri fabrikası traktör parçalarının dökümünün de memleketimizde yapılmasını kararlaştırmıştır.

Bu defa dökümde en lüzumlu olan iptidadi madde memleketimizde bulunmas ve tesis edilecek dökümhanenin plân ve projelerinin hazırlanması hususunda Ford General Motors ve Fiat fabrikalarının döküm plân ve projelerini hazırlayan bir firma ile traktör fabrikası arasında bir eylülde mukavele imzalanmıştır.

Acaba uzağı öğren bir ziraat ve iktisadî politika, daha 1945 de Marsal yardımının ilk tak. sitleri ile ikinci haberin konusunu ele almağı icap ettirmez mi idi?

Bize politika değil, asıl gerçek politika, ilmin ve millet sevgisinin telkini ile örülü bir politika lâzım. — A. H.

Gençlik Kitapevi

Gençlik Kitapevi değerli müsteailerinin her türlü Kitap ve Kırtasiye ihtiyacını temin eder. Azamî kolaylığı gösterir. Yeni okul kitaplarında yüzde 5 tenzilat yapılır. Her türlü kitap kiraya verilir. Eski okul kitapları satılır. Her türlü kitap ve kırtasiye siparisleri kabul edilir. Damga ve posta pulu bulunur. Tasradan siparis kabul edilir. Okul kooperatiflerine hususî tenzilat yapılır ve kredi ile mal verilir. «İŞ» Mecmuası koleksiyonları, bizde bulunur.

GENÇLİK KİTAPEVİ Sayın müsterilerinin daima emirlerine amadedir.

Selâmsız Caddesi No. 19 — ÜSKÜDAR

Yaşayan Prens Sabahattin Bey ıgırısı ve bir temel atma merasimi

Derliyen:
C. O. T.

4 Eylül 1955 tarihinde Erenköyünde bir köş. kün bahçesinde yeni bir mektebin temeli atıldı. Bir çok temel atmalar içinde hususî bir mânası olan bu temel atmadan memnuniyetle bahsedeceğiz.

Memleketimizdeki sosyoloji ıgırlarından biri ve en mühimi olan Sabahaddin Bey Mektebinin çeşitli mensupları vardır. Bunlardan birisi de muallimler arasında «Ege ailesi» dir.

Bu aile, zevce, zevce ve ocuklarıyla, Sabahaddin Beyin temenni ettiği yasayış tarzını, vâni şahsî teşebbüscülüğü ve cemiyete müessirliği kendi aile çevrelerinde tatbik ederler.

Nezahat Hanım Muallimler Birliğindeki konuşmaları ile ve şüphesiz kendi tarzına göre Sabahaddin Bey sevgisini gençliğe telkine çalışır. Ege ailesi iki sene evvel köşklerinin bir katını müstakbel bir kollejin nüvesi olmak üzere ilk mektep hâline soktular. Şimdi yen bir bina yaptırmak emelindedirler. İşte 4 Eylülde atılan temel, fikirden kuvvet alan bu müteşebbis ailenin eseridir.

Merasimde Prof. Fındıkoğlu ile Muallim Nurettin Ergin birer konuşma yaparak hâdisenin mânasını belirtmeğe çalışmışlardır. Bu nüshada birinci konuşmayı neşrediyoruz. Gelecek sayıda Nurettin Ergin'in konuşmasını neşredeceğiz.

Muhterem misafirler;

Bizi bugün buraya dâvet eden muhterem Ege ailesi memleketimizde sayısı pek az olan aile çevrelerinden biridir. Onu yakından tanıyanlar bilirler ki bu aile bütün efradıyla memleketimizde almış vıl önce tohumları atılan, fakat maalesef bir türlü gelişemeyen bir terbiye sisteminin tahakkukuna kendi ölçülerinde hayatlarını hasretmişlerdir. Şahsî teşebbüscülüğe, hürriyete ve ekmeğini taştan çıkararak bir zihniyete dayanan bir terbiye telâkkisini ailenin Reisi Ragıp Nurettin ile Re'isesi Nezahat Nurettin Hanım ve ocukları zatî hayatlarında takib ederler. Şimdi içinde bulunduğumuz çiftlikte bu telâkkinin birçok tecrübeleri yapılmıştır. Gerek Nezahat Hanım, gerek Ragıp Bey resmî ve gayriresmî dernekler ve tesekküller içerisinde bu gaye uğrunda yazmış, konuşmuş ve çalışmışlardır. Prens

Sabahaddin Beyin şahsî muarefesinin hâtıralarıyla da meşbu olan Ege ailesi vatandaş terbiyesini şahsiyet ve şahsî teşebbüs örgüsü içinde geliştirmek ister. Şimdi Amerika'da bulunan kızlarına bu terbiyeyi vermiş olan Ege ailesi iki sene evvel «Güneş Kolleji» ni köşklarinin bir katında kurmuşlar, bu suretle müdafaasını yaptıkları terbiye sistemine aile dışında ve şehir ölçüsünde gelişme imkânı vermek için fikirden harekete geçmişlerdi. Bugün huzurunuzda temeli atılan mektep binası şahsiyetin ve teşebbüscülüğün inkişafını isteyen bir terbiye telâkkisinin lâboratuvarı olacaktır.

Bir iktisatçı (Maarife sarfedilen para millî geliri arttıracak en sağlam yatırımdır) diyor. Cemiyet ferdlerini karşılıklı istismara âlet olmaktan başka bir şeye yaramayan ve miktarı gittikçe maalesef çoğalan menfî ticarî yatırımlardan şikâyet edildiği bir anda bu binanın yapılması için ayrılan ve bulunacak olan parayı ve emeği bir misal olarak bütün vatandaşlara göstermek lâzımdır. Gerek Ege ailesini, gerekse kendilerine yardım eden maarif severleri hepimiz nâmına tebrik eder, bu hayırlı teşebbüsün memleket maarifi için uğurlu olmasını Tanrıdan dilerim.

İ Ş'in notu:

Türkiye'de Prens Sabahaddin ıgırının iki mümessili tarafından teşebbüs edilen bu «Güneş Kolleji» işi bize Fransa'daki «Le Play» ıgırının mümessilleri tarafından tesis edilen «Ecole des Roches» u hatırlatıyor. Acaba Kollej binasının toplantı veya konferans salonuna «Prens Sabahaddin» adını takmak ve Kollejin bir kösesinde mütefekkir nâmına müze ve kütüphane tesis etmek mümkün olur mu?

Sâdece bir mülâhaza!

Azerbeycan

AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

Ankara'da neşredilen bu çok mühim ilmî mecmua son nüshasını meşhur milliyetçi ideolog Resulzadeye hasretmiştir.

Tavsiye ederiz.

P. K. 165 — ANKARA

Bütün Türkiye Liselerinin Felsefe, Sosyoloji, Tarih, Coğrafya Edebiyat... Öğretmenleri ile öğretmen okullarının Tarih, Coğrafya, Meslek Dersleri, Yüksek öğretimde ve Üniversitelerde Tarih, Edebiyat ve Sanat Tarihi, İktisat, Hukuk ve her nev'i manevi ve içtimai ilim tedris eden meslekdaşlarımıza açık mektup.

Gerek mecmuamız, gerek mecmuayı neşreden Türkiye Harsî ve İçtimai Araştırmalar Derneği yeni ders yılı münasebetiyle bu defa sizlerin alâkasına müracaat ediyor.

1 — Dernek, Türkiyede manevî ve içtimai ilimleri okutan bütün öğreticilerin tanışma, araştırma ve araştırdıklarını birbirlerine tanıtmaya merkezidir. Yıllık azalık aidatı 5 liradır.

2 — Derneğin mecmuası olan «İŞ» bütün azaların düşünme ve düşündüklerini birbirlerine bildirme organıdır. Yıllık abone bedeli yalnız 5 liradır.

3 — Böylece 10 lira ile hem dernek âzallığı, hem de abone elde edilmiş olacaktır. Aza ve abonelere Derneğimizin şimdiye kadar neşrettiği 25 eserden ikisi bedelsiz hediye edilir.

4 — Dernek azaları ile abonelerin İstanbuldan getirtmek istedikleri kitap ve mecmualara vasıtalık yapılır.

5 — Çevrelerindeki meslekdaşlardan 5 aza ve abone kaydedenlerden abone bedeli alınmaz. Bu gibi meslekdaşlar yalnız dernek azallığı için makbuzu sonra gönderilmek üzere beş lira gönderdikleri takdirde meccani abone hakkını elde ederler.

Müracaat adresi :

İŞ mecmuası

P. K. 16 Beyazıt

İSTANBUL

Not: Dernek ve mecmuası hakkında bir fikir edinmemiz maksadiyle son 21. cildimizin en son sayılarından birkaç nüsha adresinize takdim edilmiştir.

Tarih şuurumuz ve Amerikan âlimi

Yazan:
K. KIP

Artık millî tarih şuurumuzu da Amerikalı telkine başlıyor. Siz sağ, biz selâmet. Bir çeyrek asır devamınca tarihimizi Sümer, Eti, Akad'larla başlatıp 1923 e bağladık. Ara yerdeki asıl Türk tarihini inkâr veya ihmal veya tahrib ettik. Şimdi bir Amerikalı bize asıl tarihimizi öğretiyor. Bir gazete haberine göre, tarih âlimi Harold Lamb İstanbul'a bu maksatla gelmiştir. Bir dikkatli gazeteci ile şöyle görüşüyor.

— «Türkiyeye bir müddet istirahat etmek için geldim. Türkiyeyi az çok tanırım. Türkler hakkında 4 eser yazdım. Türkiyeye son defa 1949 senesinde gelmiştim. Buradan Pakistana gideceğim. Pakistanı, bir eser hazırlamak maksadiyle ziyaret edeceğim ve bu fırsattan faydalanarak Pakistan tarihi hakkında mahallinde tetkikler yapacağım.

Türk tarihini ve Türkiyeyi incelemek fırsatını, pek az olmakla beraber, buldum.

Tetkiklerime dayanarak (Muhteşem Süleyman), (Cengiz Han), (Timur) ve (Moğollar) isimli eserleri kaleme aldım.»

—Eserlerinizi hazırlarken tetkik devresi ne kadar sürer?

— «Umumiyetle eser hazırlarken ayırdığım müddetin üçte ikisini tetkikler ve döküman ara-makla geçiririm. Geri kalan üçte bir nisbetinde, ki müddet zarfında eserimi kaleme alırım. İncelemelerin bilhassa mahallinde yapılmasına çok dikkat ederim.»

— Hazırlamakta olduğunuz son eser hakkında malûmat verir misiniz?

— «Bir ay sonra tekrar Türkiye'ye geleceğim. Maksadım; yazmağa başladığım (Constantinople) isimli eser hakkında lüzumlu malûmat toplamak ve tetkikler yapmaktır. Yeni eserimde Türklerden bahsedip etmemek hususunda henüz kat'î bir karara varmadım. Muhtemelen (Constantinople) un Türkler tarafından işgaline kadar geçen tarihi tesbit ve yazmakla iktifa edeceğim.

Türkler hakkında yazdığım (Muhteşem Süleyman) isimli eser bilhassa Amerikada pek fazla alâka uyandırdı. Yalnız Amerikada 100 bin adedden fazla satıldı.

Gazetenizde yayılan (Bizans'ın son günleri) isimli eserim, türkçeye çevrilen yegâne kitabımdır.»

Mr. Harold Lamb Hilton otelindeki ikamet etmektedir. Boğaziçi sahillerini pek beğendiği için bir kaç gün kalmak üzere, sahilde bir otel odası aramış, fakat bulamamış. «Bu defa uzak-tan seyretmekle iktifa edeceğim, fakat bir ay sonra muhakkak Boğaziçinde oturacağım.» demektedir.

Kâzım KIP

Sokrat

ve

AHLÂK FELSEFESİ

375 sahife. Sokrat'ın garpte ve bizdeki resimlerinden nûmuneler, sekiz resim ve klîşe muhtelif seçme metinler.

Prof. Fındıkoğlu'nun bu yeni eserini okuyuculara tavsiye ederiz. İstiyenlere mecmuamız tarafından posta bedeli dahil, 2 lira mukabilinde derhal gönderilir.

Müracaat:

İŞ Mecmuası, 16 Beyazıt - İstanbul

ZİYA GÖKALP

ile

Dr. ADNAN BEY'İ

tanımak istiyor musunuz?

Şö halde Ali Nüzhet'in (İki Şair, İki Âlim) ini okuyunuz. Elli kuruşluk posta pulu ile bize müracaat ediniz.

Türk Medenî Kanununun X ve XV inci yıldönümü sayılarını 8 inci ve 30 uncu nüshalarını teşkil ediyor. Bütün hukukçulara tavsiye ederiz.

Müracaat: İŞ Mecmuası

Beyazıt — İstanbul

NAMIK KEMAL

ZİYA GÖKALP

MEHMET İZZET

Her üç mütefekkeri, bir arada tetkik etmek isteyenler, İŞ'in bu isim altında neşrettiği koleksiyonu mutlaka görmelidirler.

★ Faziletli İnsan nümunesi: Halide Edib!

Evet faziletli bir insan nümunesi olarak kıymetli kadın edibimizi bir daha göstereceğiz.

Biliyorsunuz: Gurtuluş harbinin «Halide Onbaşı» sı, sonradan muhterem zevci ile memleketten uzaklaştı. Çünkü Mustafa Kemal ile araları açıldı. Tarih bunun sebeplerini bize sonra anlatacak.

Şimdi Halide Onbaşı, 33 yıl sonra bizi Mustafa Kemal önünde eğitime davet ediyor. Faziletli bir hareket. Kadın edibimiz yeni bir yazısında diyor ki:

Eski bir Türk evinin geniş bir sofasındayız. Pencereilerin önünde yuvarlak bir masa var. Başta sıra ile Mustafa Kemal, Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü oturuyorlar. Karşılarında Trikopis. Aralarında o zaman «Tetkiki Mezalim» teşekkülünü idare eden Halide Onbaşı da oturuyor, not alıyor.

Bu masada dikkati çeken, Türkiye denilen temeli geniş ehramın tepesinde duran bu üç büyük askerdir. Yazık ki, Ali Fuat ile Refet paşalar burada yok. Fakat onlar da aynı derecede ehramın salâbetine, dimdik durmasına âmil olan iki büyük askerdir. Bunların hepsi tarihin revişini değiştiren bu askerî harekette, başka başka cihetlerden, bu zaferin unutulmayacak nişan taşlarıdır.

Bu sahnede, bu satırları yazan en fazla alâkadar eden, muzaffer ve mağlûb askerlerin münasebetidir. Tek konuşan Mustafa Kemal Paşadır. Tebessüm ediyor ve Trikopise iltifat ediyor, kahve ikram ediyor. Sonra bir askerî münakaşa başlıyor. Bu münakaşa, bu zaferdeki taktikler üzerindedir. Trikopis, Mustafa Kemal Paşa konuşurken hezimetin acısını âdeta unutmuş, mesleğinin bir yıldızı ile temas ona büyük bir heyecan vermiş. İki ordunun taktiklerini tenkid ederken, iki satranç oyuncusunu hatırlatıyorlar. İnsana, filme alınacak bir eserin senaryosunu tahlil ediyorlar gibi geliyor. Mustafa Kemal Paşa konuşurken, ne kadar yetişkin olursa olsun, bir sürü münekkid ile bir dâhi eser yaratıcı arasındaki farkı derhal seziyorsunuz. Dâhilerin tak-

■ Profesör Fındıkoğlu Z. Fahri
İş Mecmuası Sahibi

Hocamız, merhum Teknik Üniversite Profesörlerinden Mehmet Emin Kalmuğun mektep, memuriyet ve muallimlik hayatı hakkında ki yazının neşri ve tarafıma gönderilmesi hususundaki himmetinizden ötürü değerli Hocamızın evvelâ bir talebesi saniyen muavini sıfatıyla teşekkürlerimi arz ederim.

Bu vesile ile merhumun ikinci ölüm yıl dönümüne musadif önümüzdeki 1956 yılı Mart ayının 20 inci günü bu büyük fen ve ilim adamı için gazete veya mecmualarda tarafınızdan da bir yazı neşr edilmesi çok yerinde bir kadirşî naslık eseri olacağını beyan eylerim.

Hüsnü Sadık Darukal

tik ve metodları, sadece usul ve mantık üzerinde duran meslek sahiplerinden bambaşkadır. Mustafa Kemal Paşanın hazırladığı senaryo ve tatbik usulleri tarihin revişini değiştiren bir meşâle altında yapılmıştır.

Bugün bunları hatırlarken otuz üç yıl önce, o büyük tarihi dramda rol almış olanların yaşayanlarından, isinsiz kahramanlarından başlayarak, rahmete kavuşmuşların ve bütün bu muzzam dramın büyük bir sembolü olan Mustafa Kemal Paşanın önünde eğilmek gerekir.

— — — İ Ş — — —

MEDENİ KANUN NÜSHASI

Medenî kanunumuzun XV. ci yıldönümü münasebetiyle hukukçularımızın ve içtimaiyetçularımızın düşüncelerine vakıf olmak isteyenler bu nüshayı mutlaka görmelidirler

**Olup Biten Şeyler, Yazan: Ali Nüzhet
Diyarbakır 1924**

**TÜRKİYE HARSİ VE İÇTİMAİ
ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ MECMUASI**

Çok eski bir kitabın bir bibliyografyasını yapmak ne derece doğru? Münakaşa edilebilir. Fakat bu eser alâkalılar için meçhûlsa, değer zannediyoruz.

Yıllık abonesi yalnız 5 lira olan Mecmua, 1955 senesi için abone olanlara aşağıda isimleri yazılı eser ve risalelerden abonelerce seçilecek birini (eğer mevcudu varsa) bedelsiz hediye edecektir. Kendi abonesinden başka bir abona adına bulup bildirenlere bu eserlerden ikisi derhal bedelsiz olarak gönderilecektir.

Diyarbakırın fikir hayatımızdaki yeri, büyük adamlar yetiştirmiş olmaktan ileri gelmiyor. Diyarbakırdaki basın hayatının sadece gazete ve dergiler yönünden ele alınışı bile dikkate değer neticeler ortaya koyuyor. İstanbul'dan sonra eski ve köklü bir fikir kaynaşmasını ifade eden Diyarbakır basını bugün Türkiyenin en eski gazetesine sahip olmakla öğünebilir. Gerçekten, ilk sayısı 3 Ağustos 1869 tarihinde çıkan bir gazete, dünkü «Diyarbakır», bugünkü «Diyarbakır» yayın hayatına devam etmektedir.

ESER VEYA RİSALELER:

Diyarbakır'da basılmış olan kitaplardan biri, Ziya Gökalpla olan yakın ilgisi itibariyle üzerinde durulmağa değer bir mahiyet göstermektedir. Ziya Gökalp hakkında Türkçe olarak yazılan kitaplardan biri oluşu kadar, bugüne kadar üzerinde gerektiği kadar durulmayışı da bu kitabın önemini artırmaktadır. «1340» yılında «Matbaa-i vilâyet»te basılan eser Ali Nüzhet imzasını ve «Olup biten şeyler» adını taşımaktadır. 87 sayfa içinde sayın Ali Nüzhet Göksel, çok yakından tanımak fırsatını bulduğu Ziya Gökalp hakkında dikkate değer bilgiler vermektedir. Bu küçük nokta, sâdece kitabın başlıklarını vermekle kalalım:

- 1) Ziya Gökalp'ın hayatı ve içtimaiyatı hakkında İstanbul 1936
- 2) Etos ve Kozmos İstanbul 1937
- 3) Felsefî ve içtimaî konferanslar, I Ankara 1938
- 4) Felsefî ve içtimaî konferanslar, II Ankara 1938
- 5) Felsefe kongrelerinde Türkiye
- 6) Türkiyede ilmi ve felsefî hayatın inkişafı, Ankara 1938
- 7) İbni Haldun ve felsefesi İstanbul 1939
- 8) Fransız ihtilâli ve Tanzimat İstanbul
- 9) İhtikâr, İstanbul 1942
- 10) O Comte'un felsefesi, I. II. III. IV İstanbul 1942.
- 11) N. Kemal, Z. Gökalp, M. İzzet (Koleksiyon) İstanbul.
- 12) Çocuklarımız ve isimleri İstanbul 1944
- 13) Ziya Gökalp bibliyografyası, İstanbul 1945.
- 14) Sosyalizm ve içtimaî siyaset İstanbul, 1945.
- 15) Folklor ve etnografya klavuzu İstanbul, 1945
- 16) Tramvay işçileri, İstanbul, 1944
- 17) Sosyoloji ve coğrafya, İstanbul 1945
- 18) Jeopolitik (Kollektif)
- 19) İstanbulun kültür merkezi olarak teşekkülü İstanbul, 1953
- 20) Defterdar fabrikası tarihçesi ve durumu, İstanbul, 1955
- 21) Müsteşriklerle Anadolu'da bir hafta İstanbul, 1955
- Bunlardan başka şu eser ve risaleler de vardır:
- 22) Bursalı Şeyh Şemsettin — 23) Ahlak tarihi (Roma devri) — 24) Çocuklarımız ve mes'eleleri — 25) Bayburtlu Zihni

«Ziya Beyin Evinde — Ziya Bey ve Küçük Mecmua — Ziya Gökalp ve Genç Kalemler — Turan Manzumesiyle Ziya Beyin dedikleri — Türk Yurdu ve Ziya Bey — Ziya Bey ve eski edebiyatımız — Fecri âticiler ve Ziya Bey — Yeni Lisan ve Yeni Mecmua — Yeni Lisan ve II. Suphi, H. Edip Hanım, M. Fuat, Ziya Beyler — Ziya Bey ve Büyük Mütareke — Yeni Lisan ve Son Nesil — Yeni Lisan ve Millî Vezin». —

C.O.T.

□ **ZİYA GÖKALP HAKKINDA YENİ BİR ESER: «Z. GÖKALP'İN İLK YAZI HAYATI».**

Ziya Gökalp'in ölüm yıldönümü günlerinde Diyarbakır Kültür Derneği tarafından çıkarılan bu kitapta büyük mütefekkirin gençlik devri şiirleri ve makaleleri bir araya getirilmiştir. Okuyucularımıza şimdi sâdece adını duyurduğumuz eser hakkında gelecek sayılarımızda tefsilat vereceğiz. Şimdiden «Derneği» ve müteşebbisleri tebrik etmek lâzımdır.

Prof. Fındıkoğlu Z. Fahri

Metodoloji Nazariyeleri

Türkiye'deki Vilâyet ve Kaza Maarif Danışma Kurullarının içtimâî çevreyi ve kültürel hayatı tetkik etmek için kullanabilecekleri metodlar hakkında nazari, amelî bilgileri, anket nûmunelerini ihtiva eden bu eseri, adı geçen Kurullara, felsefe, tarih, sosyoloji, pedagoji öğretmenlerine, ilgili münevverlere tavsiye ederiz. 500 sahife, 20 fotoğraf, zengin bir fihrist.

Fiati: 750 Kuruş: Müracaat: P. K. 16
BAYEZİT — İSTANBUL

Defterdar Fabrikası

TARİHCESİ — İCTİMAİ CEPHESİ — TERBİYEVİ HİZMETLERİ

Yazan:

Prof. Fındıkoğlu Z. Fahri

Beş çeyrek asırlık en eski sanayi müessesemizi tanıtan bu eseri bütün okuyuculara, bilhassa çevrelerinin sınaî müesseselerini talebelerine araştırtacak ilk ve orta ve yüksek derecedeki mekteplerin kitaplık ve kooperatiflerine, kültür derslerini okutan muallimlere tavsiye ederiz.

Fiati: 150 kuruş.

Günün En Mühim Kitabı

Prof. Dr. Fındıkoğlu Z. Fahri

SOSYALİZM

BİRİNCİ CİLT

EFLÂTUN'DAN KART MARXA KADAR

İKİNCİ CİLT

KARL MARX ve MARXİZM

Bayburtlu Zihni

Meşhur Halk Şairimiz hakkında yazılmış tek biyografi ve şiirleri

Yazan:

Fındıkoğlu Z. Fahri

Profesörü Mehmet İzzeti tanımak istiyormusunuz?

O Halde:

İ Ş, SAYI: 23' ü

derhal isteyiniz.

1 liralık posta pulu mukabilinde

MÜRACAAT :

P. K. 16 — İstanbul — Beyazıt

D O G A N

Sigorta Anonim Şirketi

Merkezi : İstanbul, Türkiyenin başlıca şehirlerinde Acenteleri vardır.

TÜRKİYE GENEL SİGORTA A.O.

Ödenmiş Sermayesi: **1.000.000**

Merkezi :

Yeni Postahane karşısı
Kendi binası İstanbul
Tel: 24800, 7, 8, 9
Telg. GENŞİGORTA

Nakliyat

Hayat

İzmirde :

Gazi Bulvarı 22
İzmir
Tel: 5620
Telg. GENŞİGORTA

G. S. 103

Muallimler Sosyal
Grup Sigortası
Sigortacılığımızda ileri
bir adımdır

Sosyal

Ankarada :

Anafartalar Cad. 10
Ankara
Tel: 11117
Telg. GENŞİGORTA

Yangın

Kaza

Ve memleketin
belli başlı şehri
ve merkezlerinde
Acentahkları
mevcuttur.

T. C.

ZİRAAT BANKASI
TASARRUF HESAPLARI

1955 İkramiyeleri

1.000.000 Lira

15 EV. 4 TRAKTÖR

ev dolgun para ikramiyeleri

Fazla tafsilât için 444 Şube ve Ajansımız emrinizdedir.

Tege Müstahzarları Laboratuvarı

İst. Küçükpazar — Telg. Tegelap — Telef: 20326

İsmi	Terkibi	Orijinal şekli	Krg.
Biotonine Sirop Tege	Uzvi Calcium mürekkebinin ioda demiri, fixator olarak Magnesium milhini ve Adrenalini ihtiva eden bir şuruptur.	200 gr. lık şişe	167
Calcium Ampul ve Sirop Tege	Calcium Gluconat'ın % 10 nisbetindeki mahlûlünü ihtiva eden Ampul ve Aromatize bir şuruptur.	5 cc. 10 Amp. 10 cc.5 Amp. 250 gr. lık şişe 400 gr. lık şişe 0.40 gr. lık tablet	245 229 176 215 135
Dorazon Tablet Tege	Aminopyrine Diallilbarbiturate'yi ihtiva eden 0.40 gramlık tabletler	300 gr. lık şişe	185
Kinoviol (Vien) Tege	Kola ve Kınakına ile hazırlanmış içimi kolay bir şaraptır.		
Parapulmine (Faible) (Forte) Tege	%3.5 ve % 7.5 Guinine Basique ve kâfirun zeytityarlar içerisindeki steril mahlûlüdür.	1 cc. 6 Amp. 2 cc. 5 Amp. 2 cc. 10 Amp. 10 cc. Tüb.	179 263 445 150
Pommade Jaune Tege	%1 - % 2 Axyde Jaune de Mercure ile hazırlanmış göz merhemidir.	0.50 gr. 20 tablet	150
Septoguanidine Tablet Tege	0.50 gr. lık Sulfoguanidin tabletleridir.	0.50 gr. 20 tablet	165
Sulfazol Tablet Tege	% 10 nisbetinde Pentamethylen - Tetrazol (Cardiazol) ü ihtiva eden (Solition) ve ampulleridir.	1 cc. 6 Amp. 10 gr. şişe 50 gr. şişe 5 gr. şişe 1 cc. 3 Amp.	131 179 445 300 125
Tetrazol Ampul ve Coutte Tege	Vitamine A pure 600.000 İ. Ü. % 2.5 Chlorhydrate d'aneurine Cristalize 25 mgr.		
Vitege A Goutte Vitege B, Ampul	% 5 Chlorhydrate d'aneurin Cristalize 50 mgr.	1 cc. 3 Amp.	150
Vitege B, Ampul	% 10 d'acide L-Ascorbique Solitionu 100 mgr.	1 cc. 5 Amp.	137
Vitege C Ampul (Faible)	% 10 d'acide L-Ascorbique Solitionu 500 mgr.	5 cc. 3 Amp.	205
Vitege C Ampul (Forte)	50 Mgr. lık d'acide L-Ascorbique tabletleri	50 mg. 20 tablet	100
Vitege C Tablet	Calciferol Kristalize D, Vitamini 600.000 İ. Ü.	2 cc. 1 Amp.	137
Vitege D, Ampul	Calciferol Kristalize D ₂ Vitamini 15.000 İ. Ü.	10 gr. şişe	150
Vitege D, Goutte			

TURK BANKACILIGINDA

YALNIZ EKONOMİK GAYELER TAKİP ETMİYEN, KÜLTÜREL HEDEFLERİ DE BULUNAN YGÂNE BANKA:

Yapı ve Kredi Bankası

Tasarrufunuzu bu bankakaya yatırmakla aynı zamanda millî kültürümüze de hizmet edeceksiniz.

1955 İkramiye plânı

Keşide NC.	Keşide Tarihi	İkramiye Cinsi, Mevkii
2	31/3/1955	{Ankara Mitatpaşa caddesi Sümer Ap.2.NO.LU daire Çeşitli Para (23.650.-TL.)
2	30/4/1955	{İstanbul Göztepe Bağdat Cad. 94.P. 4.NO.LU Daire Çeşitli Para(22.000.-TL.)
	31/5/1955	{Göztepe Bağdat cad. 93.P. 2.NO.LU Daire Çeşitli Para(23.600.- TL.)
	30/7/1955	{Göztepe Bağdat cad. 93.P. 3.NO.LU Daire Çeşitli Para (23.600.- TL.)
	30/10/1955	{Göztepe Bağdat cad.93.P. 4.NO.LU Daire Çeşitli Para(23.600.- TL.)
	31/12/1955	{Ankara Mitatpaşa Cad.Sümer Ap.8.NO.LU Daire Çeşitli Para(20.650.- TL.)

Ayrıca FEVKALADE KEŞİDELER
Her 150 Liraya bir iştirak hakkı

Orhan Tuna

SÜMERBANK

Y. İ. M. ORHAN TUNA

İ. S. Z. FAHRİ

Çıktığı tarih: 1-11-1955

İbrahim Kırnak ve Ortakları GÖNÜL Matbaacılık Kollektif Şirketi

